

Univerzita Karlova

KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a patrologie

Klára Šárovcová

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kanonizace Ludvíka Svatého

Canonization of Saint Louis

Praha 2017

Vedoucí práce

doc. PhDr. Petr Kubín, Th.D., Ph.D.

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce doc. Petru Kubínovi za vstřícné vedení a rady, díky nimž jsem mohla svou práci dobře rozvrhnout, promyslet a dovést do zdárného konce. Především však děkuji za trpělivost.

Čestné prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze, dne 15. června 2017

.....

Klára Šárovcová

Bibliografická citace

Kanonizace Ludvíka Svatého: bakalářská práce/ Klára Šárovcová; vedoucí práce Petr Kubín. Praha. 2017, s. 53.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá procesem kanonizace krále Ludvíka IX. Francouzského. Přestože pověst svatého krále získal Ludvík již za svého života a kanonizační proces započal záhy po jeho smrti, celá kauza postupovala neočekávaně pomalu. Zásadní vliv v tomto procesu sehrála vysoká politika. Zlom nastal poté, co papež Bonifác VIII. potřeboval dosáhnout smíru s Ludvíkovým vnukem, králem Filipem IV. Sličným. Proces tak byl uzavřen v roce 1297 Ludvíkovým svatořečením, ke konečnému smíru však nepřispěl. Cílem studie je analýza kanonického procesu Ludvíka IX. a politických vlivů, které ho ovlivnily, tedy období let 1270–1297. Práce vychází z kanonizačních dokumentů a opírá se o relevantní prameny a odbornou literaturu.

Klíčová slova

Ludvík IX. Svatý, kanonizace, Filip IV. Sličný, Bonifác VIII., svatost, hagiografie, zázrak.

Počet znaků (včetně mezer): 121 606

Abstract

This Bachelor's thesis focuses on the process of canonization of the Louis IX of France. Although king Louis earned the reputation of saint during his lifetime and canonization process began soon after his death, the case proceeded slowly unexpectedly. A major impact in this process played high politics. The turning point came when Pope Boniface VIII. needed achieve a peace with Louis's grandson, the king Philip IV of France. The process was then closed in 1297 by canonization of Louis, but a final reconciliation has not contributed. The aim of the study is to analyze the canonical process of Louis IX and political influences which influenced him, thus the period 1270–1297. The thesis is based on the canonization documents and relies on relevant sources and literature.

Keywords

Saint Louis IX, kanonization, Philip IV the Fair, Boniface VIII, sanctity, hagiography, miracle.

Obsah

1. Úvod.....	2
2. Prameny.....	4
3. Literatura.....	9
4. Král světec.....	11
4.1. Život svatého krále.....	11
4.2. Ctnosti světce.....	15
4.3. Obraz mučedníka.....	19
4.4. Vzor panovníka.....	21
5. Kanonizace Ludvíka IX.	25
5.1. První etapa procesu.....	26
5.2. Druhá etapa procesu.....	29
5.3. Vyhlášení kanonizace.....	32
6. Politické aspekty procesu.....	35
6.1. Obraz Ludvíka Svatého v podání papeže Bonifáce VIII.	38
6.2. Ludvík IX. jako nástroj kapetovské dynastie.....	41
7. Závěr.....	43
8. Prameny a literatura.....	46
Seznam příloh.....	50
PŘÍLOHY.....	51

1. Úvod

V této bakalářské práci se věnujeme kanonizačnímu procesu francouzského krále Ludvíka IX. Svatého. Jde o posledního svatořečeného krále ve středověku. Jeho význam nespočívá pouze v mnohaleté úspěšné vládě, ale svou významnou roli sehrál také jako světec. Stal se světcem kapetovské dynastie i dalších následujících francouzských vladařů a postupně i světcem národním. Protože to byl světec-král, odvolávali se na jeho příklad hrdě všichni nástupci na francouzském trůně. Stejně tak ale kritici, včetně papežů poukazovali na nesoulad jejich chování se vzorem dobrého vladaře, jehož privilegovaným obrazem byl ve Francii právě Ludvík Svatý. Ani nešťastnému Ludvíku XVI. nezapomněl kněz na popravišti připomenout, že je potomkem svatého krále.

V této studii se zbýváme primárně postupem Ludvíkova svatořečení. V první kapitole jsou na několika málo stránkách popsány základní momenty života tohoto světce. Poznat aspekty jeho vlády je nezbytné pro pochopení celého následujícího procesu. Blíže je pak nahlíženo na pojmání Ludvíkovy svatosti jeho životopisci a dobovými dokumenty. To nám umožnilo uchopit Ludvíkovu osobu tak, jak ji vnímali současníci, což je pro tuto práci důležitější aspekt, než zjistit, jaký ve skutečnosti Ludvík byl. V popisech jeho života a zázraků se totiž utvářel obraz, který následně použil i samotný papež Bonifác VIII. při vyhlášení kanonizace. Byl to obraz, pod kterým si Ludvíka lidé představovali. Byl to zkrátka obraz ideálního vládce. Postupně se totiž více méně vytratilo vnímání individuální zbožnosti tohoto světce a v nahlížení na Ludvíka převládla oficiální interpretace toho, co to je dobrý panovník. Proto jsme se v první kapitole pokusili v rámci rozsahu této práce nastínit, jakým způsobem se mohl tento pohled vyvíjet a z jakých pramenů čerpal.

Druhá kapitola se zabývá samotným procesem kanonizace, který je dnes obtížné rekonstruovat, protože se většina kanonizačních akt nedochovala. V poslední části se pak nachází popis a hodnocení toho, jakou roli sehrál Ludvík IX. jako světec při politické konfrontaci jeho vnuka Filipa IV. s papežem Bonifácem VIII. Jde o známý spor mezi papežem a králem, který měl pro papežství fatální důsledky. Cílem práce však není zabývat se podrobně aspekty tohoto konfliktu, ale ukázat, jakým způsobem při něm byl používán obraz Ludvíka jako dobrého vládce. Sledujeme zde použití jeho obrazu v rétorice obou protagonistů sporu, dále se pak zabýváme posuny vnímání tohoto vzoru v závislosti na tom, jak si ho ta která strana vykládala.

Je třeba říci, že téma Ludvíka Svatého je dnes již velmi probádané. Logicky se mu věnují především francouzští historici, původní práce o něm však nalezneme v mnoha evropských jazycích. Ludvík IX. byl totiž nejen významný francouzský vládce a aktivní politik, který významně ovlivňoval dění své doby, ale byl to také křižák, podporovatel žebrevých řádů a v neposlední řadě světec. Proto se práce nezabývá detailněji Ludvíkovým životem, který čtenář nalezne v jiných, mnohdy velmi povedených monografiích. K procesu Ludvíkovy kanonizace však, z novějších publikací, vyšla pouze jedna, byť velmi obsáhlá práce. Louis Carolus-Barré, autor této nedokončené knihy, se však zaměřil především na vyšetřování života a zázraků světce, které proběhlo v režii papežské kurie.¹ Proto jsme se ve své, velikostí značně omezené práci, zaměřili především na vývoj Ludvíkova obrazu od doby jeho úmrtí do počátku 14. století, tedy do prvních let po jeho kanonizaci. Vedle toho jsme však položili také důraz na celý, řekněme soudní proces, protože jeho vykreslení v české literatuře chybí. Hlavním bodem této studie je tedy vyhlášení svatořečení Ludvíka IX. v roce 1297. První kapitolu lze vnímat jako vysvětlení toho, z čeho čerpají kanonizační akta a diskurz kolem nového světce, poslední část se pak zabývá tím, jakým způsobem se promítl obraz Ludvíka IX. do vztahů soudobé politiky mezi papežstvím a francouzským královstvím.

---

¹ CAROLUS-BARRÉ, Louis. *Le procès de canonisation de saint Louis (1272–1297). Essai de reconstitution*. Roma: Collection de l'École française de Rome, 1994.

2. Prameny

Chceme-li se nyní zabývat vnímáním svatosti Ludvíka IX., jak se nám dochovala v pramenech, je nutné nejprve dostupné prameny zhodnotit, každý z nich byl totiž napsán za jiným účelem, a proto může akcentovat jiný pohled na královu svatost než prameny ostatní. Důležitým dokumentem Ludvíkovy svatosti je jistě text, který prokazatelně sám ve francouzštině napsal (nebo spíše nadiktoval).² Jde o *Naučení synovi* a *Naučení dceři*,³ ze kterého vycházíme pro demonstraci králových postojů.⁴ *Naučení synovi* bylo sepsáno pro budoucího krále Filipa III., *Naučení dceři* pak pro dceru Isabelu, navarrskou královnu. Jde vlastně o podobu královského zrcadla. Text je tak významným dokladem smýšlení svatého krále, že se dokonce jeho část dostala i do čtení hodin v den Ludvíkova svátku. Navíc se nám dochoval díky tomu, že většina hagiografů ho připojila ke svému popisu Ludvíkova života, což svědčí o tom, jakou vážnost mu přikládali. Vedle *Naučení* se zachovalo více popisů králova života a jeho zázraků, tedy hagiografií,⁵ sepsaných bratřími mendikantských řádů za účelem kanonizace. Každý z nich je jistě specifický, cílem všech však bylo stvrdit Ludvíkovu svatost. Proto jde o podobnou skupinu pramenů. Všechny tyto hagiografie mají dvě části (jak je u tohoto žánru obvyklé) – první pojednává o životě, respektive spíše o ctnostech světce, druhá část se pak věnuje zázrakům.⁶

Nejprve jmenujme především krátký spis *Vita et sancta conversatio piae memoriae Ludovici quondam regis Francorum* (1272),⁷ který sepsal Geoffroye z Beaulieu († asi 1274), králův zpovědník, na žádost papeže. Šlo o první důležitý dokument na cestě kanonizačního

---

² DELABORNE, Henri-François. *Le texte primitif des enseignements de Saint Louis à son fils*. Bibliothèque de l'École des chartes 73, 1912, s. 76.

³ In: CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 61–67. Jedná se o překlad do moderní francouzštiny.

⁴ Neznáme datum sepsání, podle legendy text nadiktoval Ludvík IX. v Tunisu v roce 1270, což však vědci vylučují, srov. DELABORNE, *Le texte primitif*, s. 75.

⁵ Pojem hagiografie zahrnuje všechny texty, které jsou věnovány památce světců, tedy nejen vyprávěcí, jako jsou akta mučedníků, legendy, zprávy o zázracích, o elevacích a translacích ostatků, ale i stručné záznamy v podobě kalendárií a martyrologií. Viz KUBÍN, Petr. *Sedm přemyslovských kultů*. Praha: TOGGA, 2011, s. 30, poznámka 90.

⁶ Hagiografie (legenda) je specifickým žánrem. Hagiografie může být jak prostou oslavou světce odtrženou od reality, tak také historickým vyprávěním, kterému nechybí určitá míra objektivity. Při práci s hagiografií je však vždy třeba pamatovat na to, že cílem autora byla především oslava světce. Srov. DELAHAYE, Hippolyte. *Les légendes hagiographiques*. Bruxelles, 1906, s. 2–3. K hagiografii dále například NAHMER, Dieter von der. *Die lateinische Heiligenvita: eine Einführung in die lateinische Hagiographie*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1994.

⁷ In: GEOFFROY DE BEAULIEU. *Vita et sancta conversatio piae memoriae Ludovici quondam regis Francorum*. In *Recueil des historiens Gaules et de la France*, svazek 20, s. 3–27. Anglický překlad *The Sanctity of Louis IX. Early Lives of Saint Louis by Geoffrey of Beaulieu and William of Chartres*. Éd. GAPOSCHKIN, Cecilia, M., FIELD, Sean. London: Cornell University Press, 2014, s. 69–128.

procesu od člověka, který znal Ludvíka více než dvacet let. Dále Ludvíkův život popisuje Vilém ze Chartres († před 1282), který krále doprovázel na obou křížových výpravách, byl jeho kaplanem a byl přítomen jeho smrti. Jde proto o důležitého svědka králova života. Spis dostal název *De Vita et Actibus Inclytae Recordacionis Regis Francorum Ludovici et de Miraculis quae ad eis Sanctitatis Declarationem Contingerunt*.⁸ Toto dílo se snažilo doplnit krátký *Život* Geoffroye z Beaulieu, stěžejní částí práce je líčení mnoha Ludvíkových zázraků. Zdá se, že tito autoři, oba dominikáni, hodnověrně popisují královy činy, nesmíme ale zapomínat, že jejich cílem bylo vylíčit Ludvíka tak, aby bylo dosaženo svatořečení. Proto je jejich dílo důležitým dokladem toho, jak se nahlíželo v dané době na svatost, co bylo a co naopak nebylo pro světce typické. Dalším důležitým hagiografem se stal františkán Vilém ze Saint-Pathus († 1315), který sice Ludvíka osobně nikdy nepoznal, byl však zpovědníkem královny Markéty (asi v letech 1277–1295). Významné na jeho díle je to, že čerpal z kanonizačních akt, která se nám nedochovala. On tedy již nevytvářel obraz svatého krále, ale zanechal svědectví, jak byla Ludvíkova svatost vnímána v době po kanonizaci. Jeho spis se nedochoval v latinském originále, dnes známe pouze francouzský překlad pod názvem *Vie de saint Louis*.⁹

Vedle těchto hagiografií nacházíme důležité svědectví také v kronikách. Jak podotýká Jacques Le Goff, hagiografové viděli v Ludvíkovi „především světce, a teprve potom krále,“ kdežto kronikáři v něm viděli „především krále, a teprve potom světce, jehož svatost obohacuje obraz krále.“¹⁰ Nejčastěji nacházíme obraz Ludvíka IX. v kronikách sepsaných v saint-deniském opatství, v těch kronikách, ze kterých později vzniknou ony slavné *Velké francouzské kroniky*.¹¹ Pro nedostatek prostoru v této práci se však těmito kronikami blíže zabývat nebudeme. Vedle toho je ale Ludvíkova vláda částečně popsána i v několika kronikách cizí provenience, z nichž nejdůležitější je *Chronica maiora* Matouše Pařížského

---

⁸ In: VILÉM ZE CHARTRES. *De Vita et Actibus Inclytae Recordacionis Regis Francorum Ludovici et de Miraculis quae ad eis Sanctitatis Declarationem Contingerunt*. in Recueil des historiens Gaules et de la France, svazek 20, s. 27–41. Anglický překlad *The Sanctity*, s. 129–159.

⁹ Srov. GOUTTEBROZE, Jean-Guy. *Deux modèles de sainteté royale. Édouard le Confesseur et saint Louis*. Cahiers de civilisation médiévale 42/167, 1999, s. 246.; in: GUILLAUME DE SAINT-PATHUS, *Vie de Saint Louis*. Éd. DELABORNE, Henri-François, Paris 1899.

¹⁰ LE GOFF, Jacques. *Ludvík Svatý*. Praha: Argo, 2012, s. 237.

¹¹ In: PRIMAT. *Les grandes chroniques de France*. Éd. VIARD, Jules, Paris 1920–1953, svazek 1, Paris 1920.; *Chronique de Primat*, z latiny přeložil Jean de Vignay (14. století), in: Recueil des historiens Gaules et de la France, svazek 23, s. 1–106.

(†1259),¹² anglického benediktina. Je zde většinou zachycen obraz tohoto krále tak, jak byl v dané době vnímán.

Velmi důležitým svědectvím, pro mnohé historiky zásadním, je francouzsky psané dílo (na rozdíl od ostatních pramenů)¹³ *Vie de Saint Loys* (1309) Jeana Joinvilla († 1317),¹⁴ přítele a druha svatého krále. Tento životopis vznikl až po svatořečení, a proto nebyl sepsán primárně pro to, aby dokazoval Ludvíkovu svatost před kanonizační komisí. Joinville ve svém díle idealizuje svého krále mnohem méně než jeho hagiografové.¹⁵ Proto se dá říci, že vhodně tyto předcházející latinské legendy doplňuje. To shrnují autoři předmluvy k českému překladu Joinvillova díla, když píší: *zatímco hagiografické texty sepsané řeholníky z prostředí královského dvora se soustřeďují na výčet panovníkových zázraků spojených s jeho ostatky, Joinville se věnuje výhradně živému Ludvíkovi.*¹⁶

Jeana Joinvilla vybídla k sepsání díla královna Jana I. Navarrská (†1305), manželka Filipa IV. Sličného (1285–1314), vnuka Ludvíka IX.¹⁷ Joinville byl champagneský senešal, který se jako mladý dostal ke královskému dvoru, zúčastnil se první Ludvíkovy křížové výpravy a stal se blízkým královým přítelem. Vyprávění, které sepsal jako osmdesátiletý stařec, nám zachycuje Ludvíka Svatého jinak než předešlé prameny. Joinville je velmi osobní, používá mnoho příhod, které s králem zažil a nechá Ludvíka Svatého dokonce promlouvat, proto je některými vědci – a tento pohled se stal dnes již tradičním – pokládán za svědka (ne hagiografa) Ludvíkova života. Citujme Le Goffa, který k tomu říká: „*Tato kniha podstatně změnila, ne-li všechno, pak přinejmenším naše možnosti poznat „pravou“ osobnost Ludvíka Svatého.*“¹⁸ Existují však i jiné pohledy na tento pramen, například historik Christopher Lucken s Le Goffem polemizuje, když se ptá: „*Může ale opravdu (pozn. Joinville) hrát tuto roli, která mu byla přisouzena?*“¹⁹ Lucken upozorňuje na to, že nelze v Joinvillovi vidět pouze věrného svědka událostí, ale že i on přidává Ludvíkovi určitou literární hodnotu.²⁰

---

¹² In: MATOUŠ PAŘÍŽSKÝ: *Matthaei Parisinensis, monarchi Sancti Albani, Chronica majora*. Éd. LUARD, Henry, Richards, 7 svazků, London 1872–1883.

¹³ Šlo o přechodnou fázi jazyka mezi *ancien français* a *moyen français*. Srov. JAN ZE JOINVILLU. *Život Ludvíka Svatého, krále francouzského: vyznání víry/ List Ludvíkovi IX*. Překlad NAVRÁTILOVÁ, Danuše. Praha: Argo, 2014, předmluva SVÁTEK, Jaroslav, ŽŮREK, Václav, s. 14.

¹⁴ In: JOINVILLE, Jean de. *Histoire de Saint Louis*. Éd. MONFRIN, Jacques, Clermont-Ferrand: Éditions Classiques Garnier en ligne, 2010. České vydání JAN ZE JOINVILLU, 2014.

¹⁵ Srov. O'CONNEL, David. *Les propos de Saint Louis*. Paris: Gallimard, 1974, předmluva Jacquese Le Goffa, s. 18.

¹⁶ JAN ZE JOINVILLU, předmluva, s. 14.

¹⁷ JOINVILLE, s. 5.

¹⁸ LE GOFF, s. 321.

¹⁹ LUCKEN, Christopher. *L'Évangile du roi: Joinville, témoin et auter de la Vie de Saint Louis*. Annales. Historie, Sciences Sociales 56/2, 2001, s. 446.

²⁰ K tomu více Tamtéž.

Pro naši práci je však zásadním pramen oficiální povahy, kterým je kanonizační listina *Gloria laus*,²¹ kterou papež Bonifác VIII. prohlásil Ludvíka IX. za svätce. Tato listina (často nesprávně nazývána jako bula)²² byla papežem slavnostně přečtena v Orvietu (11. srpna 1297) v den vyhlášení Ludvíkovy kanonizace. Samotné listině předcházela dvě papežova kázání zabývající se Ludvíkovým životem a jeho ctnostmi. První – nazvané podle počátečních slov *Reddite quae sunt Caesari*,²³ Bonifác VIII. (1294–1303) přednesl 6. srpna v Orvietu, druhé pak, nazvané *Rex pacificus magnificatus est* přímo v den kanonizace.²⁴ Tato tři díla vycházejí již z toho, jak na Ludvíka nahlíželi právě uvedení životopisci. Papež pak sám pracuje s obrazem nového svätce tak, aby se mohl stát vzorem pro věřící, v tomto případě především pro světské vládce.²⁵ Dalším důležitým, vlastně zásadním pramenem, jsou kanonizační akta, která se však z větší části nedochovala. Přesto jsme se pokusili s těmito fragmenty alespoň částečně pracovat, protože jejich význam pro rekonstrukci procesu je důležitý, i když nepřinášejí nejdůležitější informace.²⁶

Tímto krátkým výčtem a charakterizováním jednotlivých pramenů jsme se dostali k tomu, že nelze v těchto pracích hledat obraz Ludvíka takového, jaký ve skutečnosti byl – i když například dílo Jeana Joinvilla se Ludvíkovu životu může velmi blížit. V těchto pramenech, zvláště pak v hagiografiích, ale také kanonizačních dokumentech můžeme sledovat dobový diskurz, který panoval kolem osobnosti tohoto svätého krále. Pro nás není tak důležité, jaký Ludvík skutečně byl (což dnes již ani nelze přesně rekonstruovat), důležitější je způsob, jakým byl tento svätce nhlížen a co na něm bylo vyzdvihováno.²⁷

Vedle uvedených pramenů existuje samozřejmě ještě několik dalších děl, které se zabývají životem a vládou Ludvíka Svätého. Kvůli rozsahu této práce se však nelze

---

²¹ In: Recueil des historiens des Gaules et de la France, Paris, 1738–1904, svazek 23, s. 154–160, Anglický překlad *The Sanctity*, s. 160–172, francouzský překlad CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 279–288.

²² Srov. KUBÍN, s. 47–48.

²³ In: Recueil des historiens des Gaules et de la France, Paris, 1738–1904, svazek 23, s. 148–152, francouzský překlad CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 268–275.

²⁴ In: Recueil, 23, s. 152–153. Francouzský překlad CAROLUS BARRÉ, *Le procès*, s. 275–279.

²⁵ In: Recueil, 23, s. 148–160. Francouzský překlad v CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 268–288.

²⁶ In: DELABORNE, Henri-François. *Fragments de l'enquête faite à Saint-Denis en 1282 en vue de la canonisation de Saint Louis*. In: Mémoires de la Société de l'histoire de Paris et de l'Île-de-France, 23, 1896, s. 1–71.

²⁷ „Diskurzivní analýza se nesnaží porozumět textu z hlediska psychosociální biografie jeho autora a pochopit jeho původní, niternou intenci, jak to činily některé klasické hermeneutické přístupy, ale zohledňuje hledisko intence, jíž chtěl autor sepsáním konkrétního díla či textu něco vykonat, tj. interpretovat do aktuálního sociálního či politického dění.“, STORCHOVÁ, Lucie a kol. *Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě*. Scriptorium: Praha, 2014, s. 81.

věnovat všem těmto textům, proto jsme uvedli pouze ty, které nám přijdou pro Ludvíkovu kanonizaci jako zásadní.²⁸

---

²⁸ Prameny popisující Ludvíkův život podrobně rozebírá Le Goff v Ludvíkově biografii v kapitole *Utváření paměti na krále. Existoval Ludvík Svatý?*. LE GOFF s. 219–351.

3. Literatura

Ludvík IX. Svatý je historiky oblíbenou osobností, což vychází jak z důležitosti jeho vlády a určité výjimečnosti jeho osoby, tak také z faktu, že pro dobu jeho vlády máme již k dispozici velké množství pramenů, ze kterých můžeme čerpat. V dnešní době je nejvýznamnější monografií o tomto vládcí kniha francouzského medievisty Jeana Le Goffa s názvem *Ludvík Svatý*,²⁹ která poprvé vyšla v roce 1996. Le Goff v ní podal téměř vyčerpávajícím způsobem všestranný pohled na osobnost tohoto panovníka a světce. Nejenže zde podrobně popsal jeho život a vládu, ale také důkladně rozebral všechny prameny, které se Ludvíkova života a vlády dotýkají. Podal výklad toho, jakým způsobem ten který autor na Ludvíkovu osobnost nahlížel. V poslední části knihy se pak zaměřil na popis jednotlivých obrazů Ludvíka, kterými byl tento král vnímán. Ve své práci jsme čerpali především z Le Goffova rozboru pramenů, hlavně hagiografií, popisujících Ludvíkův život. Samotnému svatořečení se autor v knize téměř nevěnuje. O to více se ale zabývá obrazem Ludvíka jako světce.

Druhou zásadní monografií se pro nás stala kniha *Le procès de canonisation de saint Louis (1272–1297). Essai de reconstitution*, kterou napsal historik Louis Carolus-Barré. Toto rozsáhlé dílo však bylo vydáno až po autorově smrti v roce 1994, navíc nebylo nikdy dokončeno. Carolus-Barré se, kromě poměrně obecného popisu kanonizace, zaměřil především na rozbor osob, které byly vyslýchány jako očití svědci králova života, nebo jako svědci jeho posmrtných zázraků. Pro nejdůležitější část práce, zabývající se papežskými dokumenty a samotným slavnostním vyhlášením kanonizace, však autor stihl napsat pouze několik stránek, které navíc mají podobu spíše jakési črty. Z tohoto díla vychází také Le Goff, který však s autorem na několika místech polemizuje.

Vedle těchto dvou zásadních děl jsme čerpali z množství literatury, kvůli jazykové vybavenosti především francouzské a anglické provenience. Velmi přínosným dílem byla monografie historičky Cecilie Gaposchkin *The Making of Saint Louis*,³⁰ která nastiňuje obraz Ludvíka jako vzoru ideálního panovníka. Autorka v této knize postřehla, jakým způsobem se tato idea vytvářela, co na ní mělo vliv a jak byla uplatňována. Vše navíc zasadila do sledovaného konfliktu, tedy sporu mezi francouzským králem a papežem. Dalším důležitým zdrojem byl článek *Deux modèles de sainteté royale. Édouard le Confesseur et saint*

---

²⁹ České vydání LE GOFF, 2012. Francouzský originál LE GOFF, Jacques. *Saint Louis*. Paris: Gallimard, 1996.

³⁰ GAPOSCHKIN, Cecilia, M. *The Making of Saint Louis*. Ithaca: Cornell University Press, 2008.

Louis od Jeana-Guy Gouttebroze,³¹ který se také zabývá obrazem svatého vládce. Z ostatních publikací, které popisují Ludvíka jako svatého panovníka, nebo se zabývají světci obecně, je třeba jmenovat rozsáhlé dílo Andrého Vaucheze *La sainteté en occident aux derniers siècles du Moyen Âge*,³² které poskytuje potřebné srovnání všech světců dané doby. Podobnou je pak kniha *Les saints rois du Moyen Âge en occident* od Roberta Folze,³³ která podává komplexnější pohled na Ludvíka právě tím, že ho zařazuje mezi krále-světce jeho doby.

---

³¹ GOUTTEBROZE, 1999.

³² VAUCHEZ, André. *La sainteté en occident aux derniers siècles du Moyen Âge (1198–1431) d'après les documents de canonization et les documents hagiographiques*. Vedoucí práce MOLLAT DU JOURDIN, Michel. Doctorat d'Etat: Histoire, Paris 4, 1978.

³³ FOLZ, Robert. *Les saints rois du moyen âge en Occident (VIe –XIIIe siècles)*. Bruxelles: Société des Bollandistes, 1984.

4. Král světec

Ludvík IX., francouzský král z dynastie Kapetovců, který vládl v letech 1226–1270, se stal jedním z nejuctívanějších světců ve Francii, jeho obliba byla ale patrná i v ostatních částech Evropy. Odvolávali se na něj následující králové Francie, protože fakt, že na jejich trůně seděl světec, zvyšovalo jejich dynastickou prestiž. Postupně se stal Ludvík patronem celé země. Byl vnímán jako symbol výjimečnosti francouzské královské dynastie, neboť zosobňoval titul „nejkřesťanštější král“, kterým se francouzští panovníci tak rádi titulovali.³⁴ Čím se však Ludvík IX. tak vyznamenal, že si zasloužil titul světce? Jistě, vedl dvě křížové výpravy, což bylo v dané době velmi oceňováno, to by ale ke svatořečení nestačilo. Vždyť kolik jiných panovníků se účastnilo křížových výprav – mnohdy s větším úspěchem než Ludvík – a takové odměny se jim zdaleka nedostalo. Proto bychom se v této úvodní kapitole chtěli zastavit nad tím, jak vlastně byla vnímána svatost tohoto krále, co mu bylo připočítáno ke cti a co bylo naopak ponecháno stranou. Nejprve ale přistoupíme k popisu panovníkovu života.

V této podkapitole vycházíme především z monografie *Ludvík Svatý* od Jeana Le Goffa,³⁵ která v dnešní době představuje jeden z nejlépe zpracovaných Ludvíkových životopisů vůbec. V českém jazyce pak dále najdeme Ludvíkův životopis například v předmluvě k českému vydání díla Jeana Joinvilla od historiků Jaroslava Svátka a Václava Žurka.³⁶ Pro dokreslení přikládáme několik citací z dobových pramenů.

4.1. Život svatého krále

Ludvík IX. nastoupil na francouzský trůn v roce 1226 ve svých dvanácti letech poté, co tragicky zahynul jeho otec Ludvík VIII. (1223–1226) během návratu z úspěšného tažení proti Katarům. Za Ludvíka IX. vládla z počátku jeho energická matka Blanka Kastilská († 1252),³⁷ která si udržela vliv na syna i po roce 1334, kdy se Ludvík ujal samostatné vlády. V roce 1234 si mladý král vzal za ženu Markétu Provensálskou († 1295), čímž se mu podařilo konsolidovat jižní provincie. Ludvík navazoval na úspěšnou více než čtyřicetiletou vládu

---

³⁴ Srov. JAN ZE JOINVILLU, předmluva, s. 7.

³⁵ LE GOFF, 2013.

³⁶ JAN ZE JOINVILLU, 2014.

³⁷ K Blance Kastilské více například BRION, Marcel. *Blanche de Castille. Régente de France, mère de Saint-Louis*. Paris: Tallandier, 2014.

svého dědy Filipa II. Augusta (1180–1223),³⁸ který slibně rozšířil francouzskou doménu na úkor anglického panství a jehož vítězství v bitvě u Bouvines (1214) bylo stále právem opěvováno.

Jedním z nejdůležitějších momentů Ludvíkovy vlády se stalo jeho rozhodnutí vzít na sebe kříž – tedy vydat se na křížovou výpravu. Dodnes se vedou spory o to, co mladého krále přivedlo k tomuto rozhodnutí, které nebylo nadšeně přijato jeho dvorem a již vůbec ne jeho matkou Blankou Kastilskou. Podle toho, co uvádí životopisec Joinville, se zdá, že bezprostřední příčinou byla králova těžká nemoc, ze které se zázrakem uzdravil.³⁹ Možné také je, že Ludvíka přesvědčilo dobytí Jeruzaléma roku 1244 Saracény. Přípravy na křížovou výpravu byly plánované a probíhaly velmi systematicky celé tři roky. V té době se Ludvík snažil pro kruciátu přesvědčit také císaře Fridricha II. Štaufského (1212–1250), což se mu ale nepodařilo. Celá výprava se tak nakonec stala v podstatě francouzskou záležitostí, i když samozřejmě podpořenou papežem, který schválil zvláštní církevní platby věnované na kruciátu.⁴⁰ Oporou krále byli především jeho tři bratři – Robert z Artois (†1250), Alfons z Poitier († 1271) a Karel z Anjou († 1285) a dále významní vévodové francouzského království.⁴¹ Celý podnik podléhal výhradně královskému velení, což odporovalo zvyklosti, že křížová výprava je řízena kolektivním rozhodováním „velkých baronů“.⁴²

Křížová výprava (v pořadí již sedmá) proběhla v letech 1248–1254. Po dobu nepřítomnosti krále byla za regentku království ustanovena královna-vdova Blanka Kastilská. S Ludvíkem se na křížovou výpravu vydala i jeho manželka Markéta, která mu v Orientu porodila tři děti. Ludvíkovo vojsko vyplulo z přístavu Aigues-Mortes, což byl jediný středomořský přístav podléhající pod francouzského krále. Lodě si rytíři najmuli především od Janovanů, nebo z přístavu Marseille. Křížáci se přepravili na Kypr, který byl již dopředu zásoben, a přezimovali zde. Na jaře příštího roku (1249) pokračovali do Egypta,⁴³ kde téměř

---

³⁸ K Filipu II. Augustu více například BRADBURY, Jim. *Philip Augustus: King of France, 1180–1223*. London: Longman, 1998. Dále také FLORI, Jean. *Philippe Auguste: naissance de l'État monarchique, 1165–1223*. Paris: Tallandier, 2007.

³⁹ „Et demanda le bon Roy que on lui apportast la croix, ce que fut fait. Et quand la bonne dame sa mère sceut, qu'il eut recouvert la parole, alle en eut si grand joie, que plus ne pouvoit. Mais quand elle le vit croisié, elle fut aussi transsie comme s'elle l'eust veu mort.“, cit. podle JOINVILLE, s. 38–39.

⁴⁰ Srov. RICHARD, Jean. *La croisade de 1270, premier „passage général“?*. Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Letres. 2/133, 1989, s. 511.

⁴¹ JOINVILLE, s. 39.

⁴² JAN ZE JOINVILLU, předmluva, s. 11.

⁴³ Arabská moc se ve druhé polovině 12. století přesunula do Egypta, který byl centrem mocné dynastie Ajjúbovců.

bez boje dobyli přístav Damiettu.⁴⁴ Rytíři, potěšeni tak snadným vítězstvím, se rozhodli k postupu do vnitrozemí. Zde však byli nepřetržitě napadáni zkonsolidovaným saracénským vojskem. Části rytířů se pod vedením králova bratra Roberta z Artois podařilo úspěšně napadnout tábor nepřátel, brzy nato ale utrpěli drtivou porážku při bojích v městě al-Mansúra, kde padl i sám Robert. Královo vojsko – zmítané úplavicí, se nakonec ocitlo obklíčeno Saracény a bylo tak nuceno kapitulovat. Ludvík byl se svou družinou zajat. Propuštěn byl až po vyplacení tučného výkupného, které narychlo obstarala královna Markéta, a po vydání přístavu Damietty.⁴⁵

Po tomto zjevném neúspěchu odplul Ludvík do Svaté země, kde přebýval téměř pět let v křižáckých doménách. Svůj pobyt vyplnil především opevňováním důležitých křesťanských pevností, jako byly Caesarea, Jaffa, Akkon a Sidon.⁴⁶ Velmi se však rmoutil nad tím, že nemůže osvobodit Jeruzalém, který upadl do rukou nevěřících. Ludvíkův pobyt v Palestině ukončila až zpráva o smrti jeho matky Blanky Kastilské, regentky království, po které se rychle vydal na cestu do své země.

Po návratu z křížové výpravy se Ludvík věnoval konsolidaci království. Zabýval se především reformou soudní a správní agendy. Důležité bylo jeho vydání tzv. „velké ordonance“ (1254) – listiny, jejímž cílem bylo zlepšení královské správy. Ve skutečnosti šlo o větší soubor listin vydaných v tomto roce. Její dopad byl zásadní především proto, že platila pro celou zemi – ne pouze pro její část, jak tomu bývalo dříve.⁴⁷ Již z toho je možné vyvodit, že právě za Ludvíka IX. docházelo ke stmelování království, které se skládalo z velmi odlišných regionů uchovávajících si vlastní ráz.

Ludvík se staral také o dynastickou reprezentaci. V tomto směru bylo jeho největším počinem přemístění královských hrobů v královské nekropoli v opatství Saint-Denis. Tím také vyjádřil ideu, že rod Kapetovců je pokrevně spřízněn s Karlovci, a tedy i s jejich nejvýznamnějším představitelem císařem Karlem Velkým (768–814). Dalším nepřehlédnutelným, ale spíše symbolickým činem Ludvíkovy vlády byl zisk mnoha

---

⁴⁴ „Sane qualiter in prima sua peregratione, et post multos labores in primo adventu suo in Aegyptum, sibi Dominus miraculose reddiderit Damietam.“, cit. podle GEOFFROY DE BEAULIEU, Recueil, 20, s. 16.

⁴⁵ Srov. MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. Praha: ARGO, 2013, s. 295–287.

⁴⁶ „Moratus est itaque postea in terram sanctam, per annos quinque vel circa; nec mora sua fuit inanis et vacua. Nam in spatio illo, cum magnis sumptibus aedificavit Caesaream muris fortissimis in circuitu civitatis; eodem modo Joppen et Sidonem. Multa insuper posuit in ampliando et fortificando muros civitatis Achon.“, cit. podle GEOFFROY DE BEAULIEU, Recueil, 20, s. 16.

⁴⁷ Srov. LE GOFF, s. 153–154.

byzantských relikvií včetně relikvie nejvzácnější – trnové koruny,⁴⁸ které svatý král v roce 1239 zakoupil od křižáků, usídlených v dobyté Konstantinopoli.⁴⁹

Co se týče zahraniční politiky, podařilo se Ludvíkovi urovnat vztah s Anglií, jejíž král Jindřich III. (1216–1272) se v roce 1258 vzdal nároku na Normandii a některá další hrabství. Smlouva sice nebyla francouzskými hrabaty přijata s nadšením (Jindřichu III. zbyla některá území nárokováná francouzským královstvím), zajistila však poměrně stabilní vývoj obou sousedních zemí.⁵⁰ Celkově byla Ludvíkova vláda velmi úspěšná, šlo o celkem klidné období bez větších vojenských střetů, byla podporována církev, rostla města a království bohatlo. Ludvík fundoval několik významných klášterů, špitálů a jiných církevních staveb. Je všeobecně známo, že velmi podporoval žebравé řády, jejichž bratři měli u dvora vždy otevřené dveře. Svým potomkům zanechal silné království, které nevedlo žádný ozbrojený konflikt a pěstovalo dobré vztahy s papežstvím. Tento vývoj pokračoval až do vlády Ludvíkova vnuka Filipa IV. Sličného (1285–1314), za něhož vyvrcholil.⁵¹

V roce 1270 se Ludvík rozhodl, že se vydá na svou druhou křížovou výpravu. Svatý král totiž těžce nesl neúspěch výpravy první. V době, kdy se odhodlal pro další křižáckou výpravu, byl však již velmi nemocen – Ludvík byl vůbec slabé tělesné konstrukce, a proto se počítalo s možností, že se z výpravy již nevrátí. Svou manželku tentokrát zanechal doma, na výpravu se s ním však vydali jeho synové. Po nezbytných přípravách se rytíři vylodili v Tunisu, kde chtěli přezimovat. Někdy je přítomnost křižáků v Tunisu vykládána tak, že měla podpořit vliv králova bratra Karla z Anjou v oblasti Sicílie a jižní Itálie. Karel se stal totiž významným vládcem, když se mu podařilo v roce 1266 získat s papežskou a bratrovou podporou Sicilské království.⁵² Podle nejnovějšího výzkumu, který prezentoval historik Michael Lower, však šlo

---

⁴⁸ Zisk trnové koruny a postupně i dalších tzv. pašijových relikvií byl jedním z prvních vladařských úspěchů mladého Ludvíka. Trnovou korunu, křižáky zastavenou Benátčanům, Ludvík vykoupil za obrovskou sumu peněz. Pro cenu relikvií pak nechal na ostrově Cité v Paříži postavit kapli zvanou Sainte-Chapelle. Trny z této koruny získal mimo jiné také císař Karel IV. Koruna je dodnes uchovávána v pařížské katedrále Notre Dame. Více k této problematice KOVÁČ, Petr. *Kristova trnová koruna: Paříž. Sainte-Chapelle a dvorské umění svatého Ludvíka*. Praha: Ars Auro Prior, 2009.

⁴⁹ V roce 1204 dobyla křižácká vojska Konstantinopol a křižáci zde založili tzv. latinské císařství (*Imperium Romaniae*), které existovalo v letech 1204–1261. Poté byla obnovena Byzantská říše, do té doby reprezentovaná několika státními útvary, z nichž nejvýznamnější bylo tzv. Nikájské císařství v Malé Asii. K této problematice více například SETTON, Kenneth, M. *The Papacy and the Levant 1204–1571. Volume I. The Thirteenth and Fourteenth Centuries*. Philadelphia: The American Philosophical Society, 1976, s. 1–105.

⁵⁰ Srov. LE GOFF, s. 180–181.

⁵¹ Srov. JAN ZE JOINVILLU, předmluva, s. 6.

⁵² Srov. CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 153–154. Ke Karlu z Anjou více například GRENON, Michel. *Charles d'Anjou: frère conquérant de Saint Louis*. Paris: L'Harmattan, 2012.; MAYER, s. 316.

spíše o Ludvíkovu snahu christianizovat Tunis, který se nacházel v blízkosti křesťanstva.⁵³ Křížáky, kteří stanuli v Severní Africe, začala velmi rychle decimovat epidemie tyfu nebo úplavice (vedou se spory, o kterou z epidemií šlo). Zemřelo najednou mnoho významných osobností včetně krále milovaného syna Jana Tristana. Po měsíci nemoci podlehl nakonec i slabý král, který skonal dne 25. srpna 1270 ve vojenském ležení před branami Tunisu. Okamžitě po jeho smrti se vedení výpravy ujal dosavadní korunní princ Filip, nyní král Filip III.⁵⁴

4.2. Ctnosti světce

Jaké ctnosti byly Ludvíkovi IX. nejvíce a nejčastěji připisovány? Než se pustíme do popisu krále svatého života, je nutné zdůraznit dobové chápání svatosti, protože „*muži i ženy ve středověku soudili, že svatost se netýká každodenního domácího života, ale spočívá v mimořádně zbožném a dobročinném chování, k němuž je třeba připočíst odpor ke lži, mravní čistotu a vystříhání se rouhání a klení.*“⁵⁵ Proto se nám dnes možná mohou zdát některé činy a výroky Ludvíka IX. poněkud přepjaté. Královo chování muselo podle hagiografů odpovídat dobovým názorům na to, jak by měl žít ctnostným životem laik. Typicky dobové smýšlení můžeme rozpoznat ve vyprávění Geoffroy z Beaulieu, který o králi říká: „*od jeho dětství, milosrdenství rostlo s ním.*“⁵⁶ Tímto způsobem byli světci často nahlíženi. Samozřejmě že byli známi světci-hříšníci, kteří se během svého života obrátili, častěji však byla svatým připisována zvláštní Boží milost již od dětství, respektive od narození. U Ludvíka se to mimo jiné projevilo v téměř zázračném líčení jeho narození a dále – jak píše Geoffroy z Beaulieu – v jeho svatém a bezúhonném životě, který začal již v jeho dětském věku.

Z tohoto krátkého úvodu vyplývá, že existovaly určité vzory svatosti, do kterých by se každý světec měl „vejít“. Mnohé činy a zázraky tak nebyly v první řadě reflexí toho, jak se ten který světec zachoval, ale odrážely právě dané vzory. Lze zde mluvit o tzv. *communes*

---

⁵³ Srov. LOWER, Michael. *Conversion and Saint Louis's Last Crusade*. Journal of Ecclesiastical History 58, 2007, s. 221–231.

⁵⁴ K této křížové výpravě více HÉLARY, Xavier. *La dernière croisade*. Paris: Perrin, 2016. ⁵⁴ K Filipu III. více například GOBY, Ivan. *Philippe III: 1270–1285 fils de Saint-Louis*. Paris: Pygmalion, 2012. Dále také SOVÉRY, Gérard. *Philippe III le Hardi*. Paris: Fayard, 2003.

⁵⁵ LE GOFF, s. 488.

⁵⁶ „Porro ab infantia creverat secum miseratio.“, cit. podle GEOFFROY DE BEAULIEU, Recueil, 20, s. 11.

loci (topoi), což jsou v tomto případě opakující se hagiografická klišé.⁵⁷ Světcům byly tedy mnohem více připisovány obecné představy o tom, co to je svatost nebo zázrak, než aby se pohlíželo na každého z nich jako na výjimečnou osobu. Proto i v případě Ludvíka IX. vidíme ve všech dílech pojednávajících o jeho osobě (výjimku tvoří především Jean Joinville) vžitě představy o světcích, které jsou na jeho život naroubovány. S tímto je nutné při práci s prameny počítat.

Při popisu nejvýraznějších zásluh Ludvíka jako světce se nejprve zastavíme u jeho manželství, protože právě život v manželství je nejtýpější projevem laičtí. Všichni svědci Ludvíkova života se jednomyslně shodují na jeho věrnosti královně Markétě. Téměř všichni také popisují královu zdrženlivost, kterou dodržoval v postních dnech a při některých církevních svátcích. Je to pro ně důkaz toho, že Ludvík dokázal ovládat své vášně. Církev se však dlouhou dobu zdráhala uznat za svaté ty, kdo žili v manželství a nemohli se tedy prokázat čistotou těla, na kterou byl dáván opravdu velký důraz. U některých světců (pokud zemřeli bezdětní) se toto dilema řešilo tak, že se věřilo, že žili v tzv. josefském manželství, a tak zachovali žádanou čistotu těla.⁵⁸ Toto však nebyl Ludvíkův případ, u něho stačilo, že zachovával čistotu v manželství, tedy že byl věrný své ženě.⁵⁹

Vyzdvihovala byla především Ludvíkova zbožnost a bázeň před Bohem. Ve svém *Naučení synovi* hned na začátku píše: „*Drahý synu, učím tě nejprve, abys miloval Boha celým svým srdcem a celou svou silou, protože bez toho nemůže mít nic hodnotu.*“⁶⁰ Ludvík se nejvíce bál toho, aby nespáchal těžký hřích, o tom se nám dochovalo několik krásných svědectví. Sám radí synovi „*Především musíš mít vůli nespáchat smrtelný hřích pro žádnou věc, která by snad mohla přijít, je lepší, aby sis nechal vyrvat všechny údy a ztratil svůj život v krutých mukách, než abys úmyslně spáchal smrtelný hřích,*“⁶¹ stejného naučení se pak dostalo Ludvíkově dceři Isabele.⁶² Podobně poučil také Jeana Joinvilla, který nám o tom zanechal svědectví. Popisuje, jak se ho jednou svatý král zeptal: „*Nuže, ptám se vás, co byste raději, být malomocný, nebo spáchat smrtelný hřích?*“ Senešal králi bez váhání odpověděl: „*Raději bych spáchal třicet smrtelných hříchů, než abych byl malomocný.*“ Ludvík pak svého

---

⁵⁷ Srov. NAHMER, s. 153–155.

⁵⁸ Tímto je znám případ císaře Jindřicha II. († 1024) a jeho manželky Kunhuty († 1033 nebo 1039) nebo Eduarda III. Vyznavače († 1066), srov. GOUTTEBROZE, s. 252.

⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 252–253.

⁶⁰ *Naučení synovi*: „*Cher fils, je t'enseigne premièrement que tu aimes Dieu de tout ton coeur et de tout ton pouvoir, car sans cela nul ne peut rien valoir.*“, cit. podle CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 61.

⁶¹ *Naučení synovi*: „*Spécialement tu dois avoir cette volonté de ne pas faire péché mortel pour nulle chose qui puisse advenir, et que tu te laisserai plutôt trancher tous les membres et ravis la vie par cruel martyr que de le faire à bon escient.*“, cit. podle Tamtéž, s. 62.

⁶² Srov. *Naučení dceři*, Tamtéž, s. 66.

věrného přítele v soukromí napomenul: „*Mluvil jste jako zbrklý hlupák a blázen, protože malomocenství není tak ošklivé, jako je hrozné být ve stavu smrtelného hříchu, protože duše, která je ve smrtelném hříchu, je podobná d'áblu.*“⁶³

Ludvík na sebe byl také velmi přísný, co se týče zpovědi a pokání. Měl několik zpovědníků (především z bratří žebravých řádů) a vždy mu musel být některý nablízku tak, aby se mohl kdykoliv smířit s Bohem. Od svých zpovědníků se nechával bičovat. Jako projev pokání nosil v postní dny žíněné roucho, které však nebylo pod královským šatem vidět. Měl také velkou touhu praktikovat tvrdé posty, což mu však bylo rázně rozmluveno vzhledem k jeho chatrnému zdraví. Rozhodl se tedy, že bude jíst většinu jídel, zůstával však vždy střídmy jak v jídle, tak především v pití. Nelze ale říci, že by nepořádal hostiny, byl to přece král – a král má povinnost jíst tak, jak odpovídá jeho společenskému statutu.

Velmi známou a opěvovanou se stala Ludvíkova láska k chudým, rozdával bezpočet almužen a pomohl mnoha lidem v hmotné nouzi. Co bylo však mnohem důležitější – sám se chudých a nemocných nestránil, nýbrž je vyhledával a sloužil jim. Zde máme opět velké množství svědectví o této králově činnosti v dobových pramenech. Tak například Geoffroy z Beaulieu nám zanechal zprávu: „*každou sobotu, pokorně a na kolenou, na skrytém místě, měl zvyk umývat a líbat nohy třem nejchudším a nejstarším mužům, které bylo možno nalézt [...] a každého obdaroval penízem.*“⁶⁴ Ano, král velmi rád rozdával almužny, z pohledu některých až příliš. Máme mnoho dalších popisů, jak Ludvík pečuje o chudé, nebojí se dotýkat nemocných, sám je krmí nebo omývá. Tato charitativní činnost, u které nesmíme zapomenout také na zřizování útulků pro nemocné a chudé, byla v rámci Ludvíkovy svatosti velmi vyzdvihována. Dá se říci, že šlo o jeden z hlavních a podstatných rysů laické zbožnosti, kterou zdůraznil také papež Bonifác VIII. při králově svatořečení.⁶⁵

Dále je nutné pojednat o králově pokoře a jeho modlitbách, protože probděl nejednu noc v prosbách k Bohu. Každý den se účastnil mše svaté a často poslouchal kázání. Za tímto účelem povolával na svůj dvůr kazatele, a to především z řad žebravých bratří, které si velmi zamiloval. Jeho pokora byla znatelná také v jeho oblečení, které nebylo nikdy zbytečně

---

⁶³ „Autre demande vous foys-je: savoir lequel vous aimeriez mieulx, estre mezeau et ladre, ou avoir commis et commettre un pechié mortel. [...] J'aideroie mieulx avoir fait trante pechez mortels que estre mezeau. [...] Foul musart, musart, vous y estes deceu; car vous sçavez que nulle si laide mezellerie n'est comme de estre en peché mortel; et l'ame qui y est est semblable au deable d'enfer.“, cit. podle JOINVILLE, s. 11–12.

⁶⁴ „Quolibet Sabbato consueverat pedes abluere in loco secretissimo, humiliter et devote, flexis genibus, trium pauperiorum et seniorum hominum, qui poterant inveniri: et post ablutionem pedes extergere, et humiliter osculari [...] et post cuilibet certam summam denariorum erogabat.“, cit. podle GEOFFROY DE BEAULIEU, Recueil, 20, s. 6.

⁶⁵ Kázání *Reddite*, srov. Recueil, 23, s. 150.

honosné, zvláště pak po návratu z křížové výpravy král odmítal jako projev pokání nosit módní barevné látky.⁶⁶

Důležité pro světce je – dnes stejně jako kdysi, že se ve své nauce neoddělují od pravé víry a že v pokoře následují učení církve a v úctě chovají její služebníky – tedy kněze, biskupy a na nejvyšší úrovni samozřejmě také papeže. V tomto případě nebylo postavení Ludvíka IX. jednoduché, byl to přece král, který se musel denně setkávat s vysoce postavenými preláty a být ve styku s papeži. Ludvík nikdy neměl problém s církevní naukou, musel však nejednou kličkovat mezi zájmy svojí země a církve. Vynikal bezesporu tím, že si vážil prelátů a měl v úctě zasvěcené osoby, zvláště pak žebravé bratry a mnichy. Velmi si například přál, aby se některé z jeho dětí oddalo řeholnímu životu. Ve svém *Naučení synovi* poučuje budoucího následníka trůnu o chování k prelátům takto: „*Vím, že mi kněží způsobují velké škody, ale když pomyslím na čest, kterou mi prokázal náš Pán, dávám přednost tomu utrpět škodu, než aby mezi mnou a svatou církví vzniklo pohoršení.*“⁶⁷ O chování k papeži pak píše: „*Drahý synu, učím tě, abys byl stále oddaný římské církvi a papeži, našemu otci. Měj k němu úctu a prokazuj mu čest, jak se sluší prokazovat svému duchovnímu otci.*“⁶⁸ Nemůžeme z toho ale vyvozovat, že by se chtěl Ludvík jako francouzský král podřizovat papeži. Jistě, jak jsme viděli, choval k němu úctu a měl ho ve velké vážnosti, vyžadoval však od něho postoj a chování, které náleží nástupci svatého Petra. Když se Ludvík Svatý setkal s papežem Inocencem IV. (1243–1254) na francouzské půdě v klášteře Cluny, neváhal ho dokonce pokárat,⁶⁹ což nám popisuje Matouš Pařížský ve své kronice: „*a protože pan papež povýšeně a zpupně odmítl (pozn. Ludvíkovu nabídku zprostředkovat mír s císařem), francouzský pan král odešel s hněvem a rozhořčením, že nenašel jedinou známku pokory u toho, kdo si říkal sluha božích sluhů.*“⁷⁰ V roce 1247 dokonce Ludvík zaslal papeži list, ve kterém protestoval proti tomu, jakým nevybíravým způsobem papežství odsávalo peníze z francouzské církve. Dále pak vytýkal papeži, že si nárokuje propůjčování obročí,

---

⁶⁶ „Ex quo prima vice viam arripuit transmarinam, numquam indutus est scalleto, vel panno viridi, sen bruno, nec pellibus variis, sed veste nigri coloris, vel camelini, seu persei.“, cit. podle GEOFFROY DE BEAULIEU, Recueil, 20, s. 5–6.

⁶⁷ *Naučení synovi*: „Je crois bien que les clercs me font beaucoup de tort; mais, quand je pense aux honneurs que Notre-Seigneur m'a faits, je préfère souffrir du dommage que de faire chose par quoi il se produise esclandres entre moi et Sainte Église.“, cit. podle CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 63.

⁶⁸ *Naučení synovi*: „Cher fils, je t'enseigne que tu sois toujours dévôt à l'Église de Rome et à notre père le pape, et porte lui révérence et honneur comme tu dois à ton père spirituel.“, cit. podle Tamtéž, s. 64.

⁶⁹ K Inocenci IV. více *Enciclopedia dei papi 2. Niccolo I. santo – Sisto IV.* Éd. BRAY, Massimo. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 2000, s. 384–393.

⁷⁰ „Quod cum dominum Papa erecta et rejecta cervice refusset, dominus rex Francorum recessit iratus et indignans, eo quod humilitatem quam speraverat in servo servorum Dei minime reperisset.“, cit. podle MATOUŠ PAŘÍŽSKÝ, svazek 4, s. 524.

což – podle Ludvíka – je přeci právem krále. Z toho je jasně patrné, že si Ludvík papežství sice váží, neváhá však bránit svá královská práva a nárokovat si ve světských záležitostech moc nezávislou na církvi.⁷¹

4.3. Obraz mučedníka

Jak jsme již předestřeli v úvodu této kapitoly, Ludvík Svatý nebyl uznán kanonizační komisí za mučedníka. Možná se zdá nelogické, proč by se o jeho mučednictví mělo vůbec uvažovat, vždyť přece zemřel prokazatelně přirozenou smrtí. To je jistě pravda, nesmíme ale zapomínat, že Ludvík byl také křižákem a mnozí, včetně Ludvíka samotného, nahlíželi na rytíře padlé ve Svaté zemi právě jako na mučedníky. Proto je v případě Ludvíka IX. možné mučednictví úzce spojeno s křížovou výpravou, v čemž nacházíme rys dobového smýšlení.

Křižáci, kteří se vypravili do Svaté země, na sebe „brali kříž“. Stávali se tak služebníky Ježíše Krista. Nebyli to tedy jen obyčejní rytíři, sám papež je přece kdysi vyzval: „*Podstupite tuto cestu, aby vám byly odpuštěny hříchy.*“⁷² Padnout na křížové výpravě tedy vlastně znamenalo zajistit si spásu. Z toho můžeme vyvodit, že se na křižáky nahlíželo jinak – s větší úctou a respektem než na „obyčejné“ rytíře. Ludvík Svatý se poprvé zavázal „vzít na sebe kříž“ po těžké nemoci, kdy se myslelo, že zemře. Sám byl fascinován myšlenkou dobýt svatá místa zpět pro křesťany, ale také, na to nezapomínejme, obrátit nevěřící na pravou víru. Ludvík patřil do doby, kdy byla myšlenka křížových výprav sice ještě živá, ale již zřetelně ustupující. On byl posledním králem, který křížovou výpravu vedl – a vedl ji sám ze svého rozhodnutí, i když ve spolupráci s papeži.⁷³ Jakým způsobem vnímal postavení křižáka, můžeme vyčíst z toho, jak uvažoval o smrti svého bratra Roberta z Artois, který zahynul na počátku jeho první křížové výpravy, když se s několika rytíři neuváženě vrhl na Saracény v městě al-Mansúra. Ludvík považoval jeho smrt za jednoznačné mučednictví, obrátil se proto dokonce i na papeže, aby jeho bratra za mučedníka prohlásil. Řím tento postup však odmítl, zemřít na křížové výpravě zaručovalo spásu samo o sobě,

---

⁷¹ Srov. LE GOFF, s. 521.

⁷² Kázání Urbana II. (1088–1099) pronesené na synodě v Clermontu (27. prosince 1095): „*Arripite igitur viam hanc in remissionem peccatorum vestrorum.*“, cit. podle Recueil des historiens des croisades. Historiens occidentaux III., Paris, 1866, s. 729.

⁷³ Především křížové výpravy byly iniciovány papeži, výjimkou byla pouze výprava (v pořadí šestá křížová výprava) císaře Fridricha II. Štaufského, která proběhla v letech 1228–1229.

nebyla to ale podle něho mučednická smrt.⁷⁴ Přesto se později papež Bonifác VIII. vyslovil tak, že Robert zemřel pro víru v Krista.⁷⁵

Ludvík však považoval nejen křižáky, kteří zemřeli během výpravy, za mučedníky, ale dokonce i křesťany, kteří padli ve Svaté zemi. Když například pohřbíval ty, kteří zemřeli rukou nevěřících u Sidonu, mluvil o nich výhradně jako o mučednících.⁷⁶ Není tedy divu, že po králově smrti na křížové výpravě, i když smrti přirozené (na rozdíl od bratra Roberta), začali někteří Ludvíka za mučedníka považovat. Prezentuje ho tak například představený francouzské dominikánské provincie Jean de Châtillon, když ve svém dopise papežské kurii nedlouho po Ludvíkově smrti píše: „*i když meč pronásledovatele nezasáhl do jeho svatého života (pozn. Ludvíkova), neztratil korunu mučednictví.*“⁷⁷

Podobného názoru byli i biskupové senské provincie, kteří v dopise papeži v roce 1272 zdůraznili svou vůli, aby byl jejich král kanonizován jako mučedník. Vždyť „*sebe sama (pozn. Ludvík) nabídl jako oběť tomu, kdo se obětoval za naši spásu na kříži [...], myslíme tedy (a lidé čistého srdce to cítí s námi), že neztratil palmovou ratolest mučedníka.*“ A tuto svou představu francouzští biskupové opírají o obraz Ludvíka jako křižáka.

Sám Joinville, věrný králův přítel, bral jako příkoří, že se Ludvíkovi nedostalo cti být mučedníkem uznán. To také opatrně vytkl kanonizačnímu protokolu: „*A na základě toho se mi zdá, že se pro něho neučinilo dost, když se nezařadil do počtu mučedníků pro veliké trýzně, které vytrpěl na pouti kříže [...] a protože zvláště napodobil našeho Pána v podílu kříže. Neboť jako Bůh umřel na kříži, i on tak učinil; měl totiž na sobě kříž, když zemřel v Tunisu.*“⁷⁸

Ludvík tedy nebyl uznán za mučedníka, smrt na křížové výpravě k tomu nestačila. Stal se „pouze“ vyznavačem.⁷⁹ Podíváme-li se však pozorně na Joinvillův text, vidíme tam narážku také na mnohá utrpení, která svatý král na své výpravě ve znamení kříže podstoupil. Byl přece vězněn, prodělal těžkou nemoc, vlastníma rukama se podílel na opravách křesťanského opevnění ve Svaté zemi, vlastníma rukama pohřbíval hnijící mrtvolky svých přátel, odloučil se od své milované země a svých příbuzných, své manželky a naposledy

---

⁷⁴ FOLZ, s. 111.

⁷⁵ *Kanonizační listina*: „Roberto comite, pro fide Christi, ab illis (pozn. Saracénů) immaniter interempto.“, cit. podle Recueil, 23, s. 156.

⁷⁶ „Il disoit (pozn. Ludvík): „N'aiez pas abominacion por ces cors, car ils sont martirs et en paradis“.“, cit. podle GUILLAUME DE SAINT-PATHUS, s. 101.

⁷⁷ dopis Jeana Châtillona papežské kurii (září 1275), cit. podle anglického překladu *The Sanctity*, s. 66.

⁷⁸ JOINVILLE, s. 8.

⁷⁹ Vyznavač zachovává heroickou oddanost Kristu, aniž by při tom prolil krev. Může se tak stát tvář v tvář utlačovatelům nebo třeba epidemii. Srov. SLAVÍČEK, Petr. *Zázraky českých středověkých světců*. Bakalářská práce KTF UK, vedoucí práce KUBÍN, Petr, 2015.

musel ještě zažít smrt svého syna Jana Tristana. A nevydal se snad na svou druhou výpravu nemocen a sláb tak, že již nemohl jet na koni? Ludvík se sice, přes snahu některých lidí zainteresovaných na jeho procesu, oficiálně mučedníkem nestal, byl tak ale mnohými vnímán. Byl to král trpící, král, který se chtěl připodobnit ke Kristu ukřižovanému.⁸⁰ Jeho současníci ho také tak vnímali. Ludvíka tížilo několik utrpení, která si s sebou celý život nesl – mezi nejtěživější jistě patřil neúspěch první křížové výpravy. Svě zajetí v Egyptě bral jako pohanu pro celé křesťanstvo. Vždyť se také Ludvíkovi životopisci shodují, že král po návratu z křížové výpravy již nikdy nebyl takový jako dřív. Dal se na pokání, straníc se mnoha světským radostem a snil o nápravě svého neúspěchu. Všechna protivenství, jež Ludvík musel prožít, neopomněl vyzdvihnout papež Bonifác VIII. v kanonizační bule, když říká, že „*trpělivě a pokorně snášel četné potupy a nespravedlnosti*,“⁸¹ které se mu udály na křížové výpravě. Ano, vždyť trpělivé snášení utrpení je také jistým druhem mučednictví – mučednictví vnitřního. Jakýmsi symbolem tohoto Ludvíkova mučednictví může být jeho zisk trnové koruny, které si nadevše vážil a pro kterou nechal postavit ohromující Sainte-Chapelle, která se nám zachovala až dodnes.

4.4. Vzor panovníka

Nakonec bychom se zastavili u obrazu Ludvíka Svatého jako vzoru křesťanského panovníka. On byl totiž ideální osobností, která se tímto vzorem mohla stát a být tak dávana za příklad jiným vládcům, kteří často vedli málo počestný život. Ludvík IX. během své vlády nevedl téměř žádný ozbrojený konflikt, a všem střetům s křesťany se snažil předcházet (ne vyhýbat). Také jeho vstřícnost k církvi a dobré vztahy s papežem (nyní viděny idealizovaně), mohly být dány za příklad ostatním panovníkům křesťanstva. Vzpomeňme si na příklad, když se Ludvík snažil usmířit znesvářeného papeže a císaře. Nebo jiný případ, který zvláště svědčí o Ludvíkovi jako mírotvůrci, když byl požádán anglickým králem Jindřichem III., aby se stal prostředníkem mezi ním a jeho barony. A takových případů bychom našli mnohem více.⁸² Ludvík byl zkrátka ideálním příkladem rytíře, který pozvedá svůj meč na obranu křesťanstva, rytířem-králem, který je ochráncem svého lidu.⁸³

---

⁸⁰ Jacques Le Goff o tomto rozvíjí ve své knize celou kapitolu nazvanou *Král trpící, král Kristus*. LE GOFF, s. 565–580.

⁸¹ *Kanonizační listina*: „Rex cum toto fere exercitu supradicto in soldani et Saracenorum manus ac potentiam incidit; multa opprobria multasque iniurias patienter et humiliter tolerando.“, cit. podle Recueil, 23, s. 155–156.

⁸² Srov. *Les saints rois*, s. 110–111.

⁸³ Srov. GOUTTEBROZE, s. 153.

Geoffroy z Beaulieu připodobňuje Ludvíka ke starozákonnímu králi Jóšiášovi.⁸⁴ U tohoto obrazu se zastavíme déle, je totiž důležitý pro pochopení toho, jak na Ludvíka jako vzor panovníka nahlíželi jeho hagiografové. Nabízí se samozřejmě otázka, proč si autor vybral zrovna biblického krále Jóšiáše a ne Davida, který byl všeobecně uznáván jako panovnický vzor (Ludvík IX. však nebyl prvním králem, který byl Jóšiášovi připodobňován). Možné vysvětlení bychom našli v podobnosti (ovšem podle středověkého uvažování) v životech Jóšiáše a Ludvíka. Nejen, že jejich jména byla vykládána stejně, ale oba prý měli také stejný osud.⁸⁵ U obou došlo k jasnému zlomu ve vládě – u Ludvíka z důvodu neúspěchu křížové výpravy, u Jóšiáše nalezením knihy zákona. Po této události se pak každý podle Beaulieuho přimkl ještě více k Bohu a zasloužil se o obnovu svého království. Navíc Jóšiášova smrt, když padl v boji proti faraonovi v Egyptě a jeho tělo bylo následně přineseno do Jeruzaléma, se středověkému čtenáři musela jevit jako jasná paralela ke smrti Ludvíka IX. a pouti jeho ostatků. Oba krále také spojuje prisouzení určité výlučnosti, což Geoffroy z Beaulieu vyjádřil slovy: „*Nebyl před ním žádný král (pozn. Jóšiášem), který by se celým srdcem, celou duší a celou silou podrobil Bohu; a po něm již žádný podobný nepřišel.*“⁸⁶ To pak také vztáhl na Ludvíka, který se mu jevil v řadě francouzských králů jednoznačně výjimečným. Motiv biblického krále Jóšiáše nezapadl, ale byl rozvíjen i jinými královými životopisci, i když ne již tak originálně.⁸⁷ Důležité ale je, že se dostal do liturgie používané při slavení svátku Ludvíka IX.

Z této první kapitoly lze vidět, že obraz Ludvíka jako světce se utvářel v závislosti na dobových představách o svatosti. Tyto vzory byly samozřejmě pevně zakořeněny v Písmu jako nejvyšší normě. Nevadilo například, že Geoffroy z Beaulieu použil jako vzor panovníka biblického Jóšiáše místo Davida nebo Šalomouna, protože *communes loci* dobrého vládce zůstaly v podstatě stejné.⁸⁸

Mnohem více než v předchozí době však byla ve 13. století vnímána jinakost světce laika. Poté totiž, co proběhla gregoriánská reforma, se jasně panovník dostal do laické sféry. K tomu navíc přispělo smýšlení mendikantského hnutí, které doceňovalo úlohu laika v církvi. Dříve byl díky svému pomazání vladař řazen někde mezi laika a duchovního. Ludvík IX. je ale už vnímán jako jasný laik. Proto je, jak jsme viděli, akceptováno jeho manželství, které

---

⁸⁴ 2 Král 22, 23, 1–30.

⁸⁵ Srov. LE GOFF, s. 270–271.

⁸⁶ „*Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, et in tota anima sua, et in universa virtute sua: neque post ipsum surrexit simile illi.*“, cit. podle Recueil, 20, s. 3.

⁸⁷ Tento motiv přebírá například Vilém ze Charter. Srov. Recueil 20, s. 29.

⁸⁸ Srov. GOUTTEBROZE, s. 243.

již nečiní problém – hagiografové proto ovšem položili takový důraz na vylíčení jeho dokonalosti. Dalším znakem laictví, který náleží k panovníkovi, je válka. Ludvík mohl válčit, ovšem pouze, pokud vedl válku spravedlivou. V našem případě však nejvíce vystupuje obraz Ludvíka jako rytíře svaté církve, tedy křižáka. Ludvík vedl válku svatou, což je nejen povoleno, ale je to chvályhodný čin. Přesto vidíme v Ludvíkových *Životech* jistý posun od vnímání křížové výpravy ve 12. a ve 13. století. Nově totiž byl důraz kladen mnohem více na mendikantské *imitacio Christi*, než na křižáka-rytíře pobíjejícího nevěřící.⁸⁹ Tak například Ludvík ve Svaté zemi ani tak neválčil, jako se staral o místní křesťany. Příznačné je také líčení jeho smrti, které bylo přirovnáváno přímo ke smrti Krista – a to už tím, že prý Ludvík zemřel přesně ve tři hodiny odpoledne.

Tomuto pojetí pak odpovídá i přesvědčení, že pro Ludvíka IX. se téměř zásadní pro interpretaci jeho svatosti stala jeho účast na křížových výpravách. Dokonce vedla až k představě, že se stal mučedníkem. Obecně se ale soudilo, že pro samotného krále byla jeho účast na první výpravě do Svaté země přelomovou událostí. Poté totiž, co se vrátil, stal se ještě pokornější, setrval na modlitbách a činil pokání. Na tom se shodují všichni jeho životopisci. Podle toho, co píše Geoffroy z Beaulieu, lze soudit, že Ludvíkově účasti na křížové výpravě přisuzoval zásadní význam pro jeho svatost.⁹⁰

Dále byl položen důraz na vykreslení Ludvíkova obrazu jako mírotvůrce. To byla vlastnost pro křesťanského vládce nepostradatelná.⁹¹ A protože panovník musí vést svůj lid, zdůrazňovali životopisci ty Ludvíkovy ctnosti, které této představě odpovídaly. Aby tyto vlastnosti podtrhli, neváhali budoucího světce přirovnat například právě k biblickému králi Jóšiášovi.

Podíváme-li se blíže na krále svatořečené na konci 11. století a ve 12. století, zjistíme, že v této době proběhlo dokonce devět královských kanonizací, což je jistě pozoruhodné číslo. O tomto století se dokonce někdy mluví jako o „století svatých králů“. Sedm z nich bylo prohlášeno za krále-vyznavače a tři za krále-mučedníky.⁹² Ale již o století později najdeme pouze jednu středověkou královskou kanonizaci, což je právě případ Ludvíka IX.⁹³ Ludvík

---

⁸⁹ Srov. GAPOSCHKIN, *The Making*, s. 45.; GOODICH, Michael. *A Note on Sainthood in the Hagiographical Prologue*. *History and Theory* 20/2, 1981, s. 172.

⁹⁰ Srov. *The Sanctity*, s. 48.

⁹¹ Le Goff vyzdvihuje tři oblasti charakteristické pro světce-laika: milostný život, válku a politiku. Srov. LE GOFF s. 553. Podobně Ludvíkovu svatost rozvádí Cecilia Gaposchkin. Srov. GAPOSCHKIN, *The Making*, s. 44–47.

⁹² Viz PŘÍLOHA 1.

⁹³ 13. století má ještě jednoho svatého krále, kterým se stal Ferdinand III. Kastilský (1230–1252), pro jeho pozdní kanonizaci (1671) ho však nelze zařadit do schématu této práce.

se stal navíc vůbec posledním svatým králem středověku.⁹⁴ To byl odraz ubývající ochoty papežů „poskytnout“ svatost laikům, především jejich královské autoritě.

Při utváření vzorů svatosti Ludvíka IX. tedy sehrálo roli více faktorů. Vedle dobových představ o světcích se zde promítl duch gregoriánské reformy, a navíc nové představy o svatosti šířené především mendikantskými řádmi. Nově bylo totiž po světcích požadováno projevení soucitu, aktivní dobročinnosti, a lásky k chudobě.⁹⁵ A tyto představy Ludvík splňoval – nebo lépe řečeno, splňoval je popis jeho života podaný hagiografy. Nepřekvapí, že všichni z nich byli členy žebrevých řádů.

---

⁹⁴ Srov. FOLZ, s. 114.

⁹⁵ Srov. GAPOSCHKIN, *The Making*, s. 8.

5. Kanonizace Ludvíka IX.

Formy a průběh svatořečení světců prošel v dějinách dlouhým vývojem. Teprve v roce 1234, kdy byla vydána jediná platná sbírka kanonického práva *Liber extra*,⁹⁶ se právně zakotvilo výhradní právo papežů rozhodovat o tom, kdo má a kdo nemá být zapsán mezi svaté.⁹⁷ Před tímto nařízením žádná jasnější pravidla stanovená nebyla. Důležitý byl místní kult světce a hlavní váhu mělo rozhodnutí místního biskupa o přenesení ostatků do chrámu. Toto *translatio* se pak často považovalo za samotný akt svatořečení, protože legalizovalo světcův kult. Přesto již delší dobu byla patrná snaha papežů získat větší vliv na celý proces, což se jim také postupně dařilo. K první papežské kanonizaci došlo na konci 10. století,⁹⁸ ještě do poloviny 12. století však neexistovala žádná překážka pro provádění biskupských svatořečení.⁹⁹ Pravdou ale je, že se již pozvolna prosazovalo vědomí o výlučném nároku papežů na celý proces.¹⁰⁰

Samotný průběh kanonizace se zdokonaloval jen velmi zvolna. Na počátku 12. století šlo jen o pročetí životopisu budoucího světce a výslechu několika málo svědků. Postupem času začali být papežem jmenováni legáti, kteří byli pověřeni vedením procesu, výslechem svědků a ověřováním zázraků. Pro konstituování celého procesu byl důležitý pontifikát velkého papeže středověku Inocence III. (1198–1216),¹⁰¹ který podstatně zdokonalil průběh kanonizačního procesu. Ten se z větší části v této podobě zachoval až dodnes.¹⁰² Čtyři kanonizace vyhlášené tímto papežem se staly jakýmsi vzorem a přispěly k ustálení postupu. Velká váha byla přisuzována svědkům, kteří byli nově vzati pod přísahu a jejichž svědectví byla zaznamenávána s nebývalou pečlivostí. Papež navíc jmenoval komisi, která se měla procesu výslovně věnovat. Také začala být přikládána stejná váha životu světce tak, jako jeho zázrakům, které měly do této doby podstatně větší vliv.¹⁰³ Postupně došlo ve 13. století k dalšímu zdokonalení, kdy se vyšetřování dělo nejprve u hrobu kandidáta, kde byl pořízen detailní výslech svědků. Tyto dokumenty pak byly posílány do Říma, kde byly v tzv. kuriální

---

⁹⁶ Sbírkou *Liber extra* (1234) jako první výlučnou sbírku kanonického práva vydal Řehoř IX. (†1241). Právě do ní vložil i dekretál *Audivimus* věnující se kanonizaci, který byl do té doby součástí pouze soukromých sbírek, a nemohl tedy zakládat výlučnou papežskou rezervaci. In: *Corpus iuris canonici* I – II, Éd. FRIEDBERG, Aemilius. Graz, 1955 (1. vydání LEIPZIG 1879).

⁹⁷ NAHMER, s. 25.

⁹⁸ V roce 993 kanonizoval papež Jan XV. Augsburského biskupa Oldřicha (†973). Srov. Tamtéž, s. 19.

⁹⁹ Pojem kanonizace je vyhrazen pro papežské ustanovení kultu.

¹⁰⁰ Srov. KUBÍN, s. 38–41.

¹⁰¹ K Inocenci III. více *Enciclopedia dei papi* 2, s. 326–350.

¹⁰² K úřednímu postupu současných kanonizací například NĚMEC, Jaroslav. *Cesta ke kanonizaci*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999, s. 9–74.

¹⁰³ Srov. GAPOSCHKIN, *The Making*, s. 10.

fázi procesu pečlivě prozkoumány a zhodnoceny kardinálskou komisí. Přesto, že zde vidíme již velmi přesná pravidla a pečlivý postup, žádné detailní předpisy v této době ještě předepsány nebyly.¹⁰⁴

Tato praxe pro stanovování světců je patrná na kanonizačním procesu Ludvíka IX. Ten byl celý a po celou dobu plně v rukou papežů, proto se na něm také odrážela každá změna na papežském stolci. Navíc tím, že se svatořečení dostalo pevně do rukou Říma, stalo se tak nutně také politickou záležitostí, papeži nejednou využívanou. A právě tento trend vidíme na Ludvíkově procesu více než jasně.

5.1. První etapa procesu

Prakticky ihned po smrti Ludvíka Svatého (umírá 25. srpna 1270) se projevil zájem o královo tělo. Jak říká Jacques Le Goff: „*V politických kruzích se šušovalo, že Ludvík IX. má naději na oficiální svatořečení.*“¹⁰⁵ Navíc bylo naprosto jasné, že tělo francouzského krále nemůže zůstat v zemi nevěřících. Kde bude uloženo, ale ještě tak úplně jisté nebylo. Střetl se zde totiž zájem Ludvíkova syna Filipa III. (1270–1285), nyní francouzského krále, s jeho strýcem Karlem z Anjou, který do Tunisu připlul krátce po Ludvíkově smrti. Karel z Anjou navrhoval praktické řešení – Ludvík IX. má být pochován na Sicílii, která je blízko. Karla, jako sicilského krále, však k tomuto návrhu vedla především snaha získat ostatky, které mohly zajistit jeho zemi věhlas a respekt v křesťanském světě. O to samé šlo ale i Filipovi III., a proto byl nakonec dohodnut kompromis. Z vyvařeného těla (ve víně) připadly Francii kosti jako nejcennější část relikvií, Karel z Anjou pak získal měkké tkáně králova těla.¹⁰⁶ Proč vůbec došlo k tomuto zásahu? Tento způsob měl především dva důvody. V první řadě nebylo možné uchovat dlouho mrtvolu v horkém podnebí, ve kterém se křížáci nacházeli. I když brzy opustili Tunis, přece jen čekal královo tělo dlouhý pochod, který by byl jistě náročný s tělem podléhajícím rozpadu. Podobně vyvaření těla z tohoto důvodu potkalo například císaře Fridricha I. Barbarossu (1152–1190), který zemřel na 3. křížové výpravě. Druhý důvod se týkal přímo zájmu o ostatky svatého krále. Karel z Anjou se přeci s Filipem III. dohodl

¹⁰⁴ Srov. KUBÍN, s. 43–47. Více k vývoji kanonizačního procesu Tamtéž, s. 33–48.

¹⁰⁵ LE GOFF, s. 206.

¹⁰⁶ Co se týče srdce Ludvíka IX., neparuje mezi vědci jistota, kam bylo vlastně uloženo. Louis Carolus-Barré, vycházející z některých textů, se domnívá, že srdce bylo uloženo v Africe spolu s rytíři, kteří zde padli. S tím nesouhlasí Jacques Le Goff, podle něhož je mnohem pravděpodobnější, že srdce bylo uloženo spolu s kostmi v saint-deniské bazilice. Srov. LE GOFF, s. 206.; CAROLUS-BARRÉ, Louis. *Les enquêtes pour la canonisation de saint Louis – de Grégoire X à Boniface VIII – et la bulle Gloria laus, du 11 août 1297*. *Revue d'histoire d'Église de France*, 57/158, 1971, s. 19–29, s. 20.

na rozdělení těla, k němuž došlo nejlépe právě uvedeným zákrokem. Tento způsob vyvaření kvůli urychlení dělení těla a získání měkkých tkání byl o čtyři roky později proveden na Tomáši Akvinském (†1274), takže nebyl v této době ničím ojedinělým.

Protože po smrti Ludvíka IX. ztratila křížová výprava svého vůdce a nenašel se nikdo, kdo by její pokračování zaštil, byla 30. října uzavřena dohoda s tuniským emírem. Nový král Filip III. se totiž chtěl raději vrátit do své země, aby upevnil svou moc.¹⁰⁷ Křižáci podle ujednání se Saracény odešli z Tunisu, za což zde mohli křesťané svobodně obchodovat a mít své kněze. Po této dohodě se rytíři vydali na zpáteční cestu, čímž také začala dlouhá, téměř devět měsíců trvající pouť ostatků Ludvíka Svatého. Křižáci se nejprve přepravili na Sicílii, kde byly – podle dohody – uloženy královy vnitřnosti v Montreale. Odtud pokračoval průvod Itálií přes Řím, Orvieto, Florencii, Bolognu, Modenu, Milán a přes Alpy do Lyonu, Cluny a Troyes až do Paříže, kam se dostal 21. května 1271. Spolu s Ludvíkem bylo neseno také tělo jeho syna Jana Tristana, který v Tunisu zemřel několik dní před svým otcem, a dalších několika členů královské rodiny, kteří zahynuli během náročné cesty.¹⁰⁸ Slavný pohřeb se konal den poté v bazilice Saint-Denis, kde byly kosti uloženy v královské nekropoli.

Zájem o svatořečení Ludvíka IX. ze strany papežské kurie se projevil záhy. Prvním papežem zvoleným po smrti Ludvíka byl Řehoř X. (1271–1276).¹⁰⁹ Tento arcijáhen z Lutychu se aktivně angažoval při 8. křížové výpravě (1270) ve Svaté zemi. Po svém zvolení papežem byl jeho vůbec prvním krokem podnět k prošetření záležitosti Ludvíka IX., čímž vlastně otevřel kanonizační proces.¹¹⁰ V té době ještě nikdo nemohl tušit, že Ludvíkovo svatořečení bude trvat 27 let a že se mezitím na Petrově stolci vystřídá 10 papežů.

Není divu, že Řehoř X., sám aktivně zapojený do křížové výpravy, obdivoval krále, který na sebe vzal kříž. Ihned po zvolení, aniž by čekal na svou ordinaci, se obrátil na dominikána Geoffroye z Beaulieu, králova zpovědníka, s žádostí o podání informací o tomto muži „*výjimečných zásluh*“ a „*svatého života*.“¹¹¹ Ten proto sepsal krátký spis (*libellus*) nazvaný *Vita*,¹¹² ve kterém došel k závěru, že tento muž, milovaný Bohem i lidmi,

---

¹⁰⁷ Srov. RICHARD, s. 522.

¹⁰⁸ K tomuto více: CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 205–207.

¹⁰⁹ K Řehoři X. více *Enciclopedia dei papi 2*, 2000, s. 411–423.

¹¹⁰ Srov. CAROLUS-BARRÉ, *Les enquêtes*, s. 21.

¹¹¹ Srov. KRAFFT, Otfried. *Papststurz und Heiligsprechung: Die päpstlichen Kanonisationen vom Mittelalter bis zur Reformation; Ein Handbuch*. Köln: Böhlau Verlag, 2005, s. 632.; Dopis papeže Řehoře X. *Clare Memoriae Ludovici* (4. března 1272), cit. podle *The Sanctity*, s. 64.

¹¹² Viz s. 4–5.

je hoden být počítán mezi svaté.¹¹³ Poté papež patrně sdělil Filipu III. při osobním setkání, že hodlá kanonizovat jeho otce. Následné starosti s 2. lyonským koncilem však papeži nedovolily, aby v procesu pokračoval. Iniciativu tedy převzali představitelé francouzské církve, kteří se na papeže obrátili ve třech listech, které vybízely k urychlení svatořečení. Protože šlo o vysoce postavené osoby, dopis odeslal arcibiskup remešský a senský – oba se svými sufragánními biskupy, a převor dominikánů francouzské provincie, musel papež na výzvy reagovat. Proto pověřil svého legáta pro Francii, Simona z Brie, aby se ujal přípravy procesu.¹¹⁴ Jak poukazuje Jacques Le Goff, v tuto chvíli získal celý proces větší „národní“ rozměr.¹¹⁵ Byli to nyní nejvýše postavení představitelé francouzské církve, kteří o svatořečení žádali, převzali tedy na čas papežskou iniciativu. To se stalo důležitým také proto, že se jednotliví papežové poměrně rychle střídali ve svých úřadech a byla to tedy francouzská strana, která dále tlačila na pokračování kanonizace.

Po Řehořovi X. se na papežském stolci velmi rychle vystřídali tři papežové, kteří pro krátký pontifikát ve svém úřadu neučinili prakticky nic.¹¹⁶ Také další papež Mikuláš III. (1277–1280),¹¹⁷ který tentokrát setrval v úřadu poměrně dlouho, zpočátku nepodnikl pro svatořečení Ludvíka žádné konkrétní kroky. Předpokládá se, že důvodem byl jeho nepřátelský postoj ke Karlu z Anjou, který příliš ohrožoval zájmy papežského státu. Filip III. proto za papežem vyslal poselstvo, které mělo papeži zdůraznit královu vůli po svatořečení jeho otce. Poselstvo bylo tvořeno významnými představiteli jak francouzské církve, tak šlechty. Papež králi odpověděl velmi vstřícně. On sám prý vůbec nepochybuje o svatosti králova otce, pro pokračování procesu je ale nutné další zkoumání. Tato odpověď dobře odráží změnu vnímání kanonizačního procesu. Přestože ani papež nemá pochyb o svatosti dané osoby, je nutné řádné šetření a výslech svědků.¹¹⁸ Nově se jedná o opravdový proces, který získává pevná pravidla, a především o proces, který má pevně v rukou papežská kurie. Mikuláš III. tedy zahajuje první oficiální veřejné vyšetřování, které je ale bohužel poměrně málo zmapovatelné. Vedeno bylo již dříve jmenovaným Simonem z Brie, který se obrátil o pomoc

---

¹¹³ *Vita et sancta conversatio piae memoriae Ludovici quondam regis Francorum: „Videlicet ut in memoria aeterna stabiliatur iustus noster; et deinceps iusti huius memoria sit eum laudibus solemnibus et devotis; ac vere dilecti Deo et hominibus memoria in benedictione sit omnium seculorum, et similem illum faciat in gloria et honore sanctorum suorum ille, qui in sanctis suis semper est gloriosus et super exaltatus in secula seculorum, amen.“*, cit. podle Recueil 20, s. 26.

¹¹⁴ Srov. CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 18.

¹¹⁵ Srov. LE GOFF, s. 208.

¹¹⁶ Byli to Inocenc V. (1276), Hadrián V. (1276) a Jan XXI (1276) více *Enciclopedia dei papi 2*, s. 423–437.

¹¹⁷ K Mikulášovi III. více Tamtéž 2, s. 437–446.

¹¹⁸ Srov. CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 19.

především na bratry františkány a dominikány, kteří mu pomáhali s vyšetřováním.¹¹⁹ Důležité bylo, že se tím na vyšetřování podíleli také někteří členové francouzského kléru. Sám kardinál byl na svatořečení Ludvíka, kterého osobně poznal, zainteresován. Vyšetřování mělo především popsat zázraky a vyslechnout jejich svědky. Výsledky byly sice zaslány do Říma, kde je měli dále zpracovat dva kardinálové, ale papež Mikuláš III. brzy poté zemřel, takže se vyšetřování opět zastavilo.

5.2. Druhá etapa procesu

Novým papežem se stal člověk pro kanonizaci Ludvíka IX. nejpovolanější – byl to samotný kardinál Simon z Brie, který přijal jméno Martin IV. (1281–1285).¹²⁰ Osobnost tohoto papeže je pro daný proces v podstatě zásadní. Byl totiž Ludvíkovým rádcem a strážcem jeho pečeti. Mnoho let vykonával službu legáta ve Francii. Byl vybrán pro první šetření celého případu svatořečení svého krále. Není tedy divu, že to byl právě Simon z Brie, který nyní jako papež Martin IV. dal podnět k dalšímu vyšetřování. Důležité je ale zdůraznit, že iniciativa vyšla opět od francouzských prelátů. Ti se totiž shromáždili, aby vybrali posly, které poslali za papežem s žádostí o pokračování šetření svatosti jejich zesnulého krále. Již z toho, že se tohoto pařížského shromáždění zúčastnili čtyři arcibiskupové a deset biskupů lze vyčíst důležitost, kterou svatořečení mělo pro francouzský klérus. Papež francouzské poselstvo vlídně přijal, ujistil ho o svém osobním zájmu na kanonizaci Ludvíka, ale připomněl, že proces se musí udát řádnou formou.¹²¹

Martin IV. tedy v roce 1282 vyhlásil nové šetření, které se pro proces stalo zásadním. Pověřil arcibiskupa z Rouenu, biskupa z Auxerre a biskupa ze Spoleta, aby nově prozkoumali Ludvíkův život a zázraky, které se po jeho smrti začaly ve velkém množství objevovat. Celá tato komise se přirozeně usadila v opatství Saint-Denis, místě Ludvíkových ostatků, a tedy v místě nejvíce zázraků na jeho přímluvu. Nesmíme zapomínat, že k jeho hrobu proudily davy poutníků prosících o přímluvu. Postup vyšetřování komise je velmi zajímavý a důležitý pro pochopení pojetí celého kanonizačního postupu. Vyšetřovatelé dostali od papeže seznam otázek, které měli klást svědkům zázraků. Všechny výpovědi pak byly pečlivě zaznamenávány a posléze odeslány k papežské kurii, kde byla zřízena zvláštní komise pro posouzení celého materiálu. Šetření probíhalo téměř rok, od května roku 1282 do března roku

---

¹¹⁹ Srov. CAROLUS-BARRÉ, *Les enquêtes*, s. 22.

¹²⁰ K Martinu IV. více *Enciclopedia dei papi* 2, s. 446–49.

¹²¹ Srov. CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 19.

následujícího. Vyšetřovatelé vyslechli celkem 330 svědků Ludvíkových zázraků a zaznamenali jejich odpovědi. Vedle toho bylo vyslechnuto 38 svědků života svatého krále, jejichž jména byla pečlivě zaznamenána.¹²² Co se týče první skupiny, šlo především o chudé lidi, kteří přicházeli na Ludvíkův hrob se svou prosbou. Druhou skupinu vypovídajících, tedy svědků Ludvíkova života, tvořili naopak většinou vysoce urozené osoby, kteří se s Ludvíkem vídali a kteří také svým postavením dosvědčovali vážnost svého svědectví.¹²³ Vždyť také při zápisu bylo vždy zdůrazněno, o jak bohatou a vysoce urozenou osobnost se jedná. Na popsání života svatého krále byl navíc kladen opravdu velký důraz, například Jean Joinville, důležitý svědek Ludvíkova života, nám zanechal zprávu, že jeho výpověď před vyšetřovací komisí v Saint-Denis trvala celé dva dny.¹²⁴ Vyšetřování proběhlo úspěšně, jediné, co zkazilo brzkou kanonizaci, byla smrt Martina IV. Bylo nutné čekat dalších 12 let, než se proces dostane ke zdárnému konci.

Nyní se zastavíme u tohoto druhého vyšetřování, podníceného papežem Martinem IV., protože se jedná o zásadní podklad celého procesu. Co se týče zázraků, bylo jich nakonec 63 „schváleno“ – tedy uznáno za pravé.¹²⁵ Ne všechny se ale odehrály ve Francii, protože některé zázraky učinil Ludvík na Sicílii, která byla také místem jeho ostatků. O jaké zázraky ale šlo a kde se odehrávaly? *Miracula* na přímluvu Ludvíka se začala dít již při pouti jeho ostatků z Tunisu do Francie. Naprostá většina se týkala tělesných uzdravení z nemoci a (méně často) z postižení. Naprostá většina se jich uskutečnila na králově hrobě v Saint-Denis, ale zázraky se děly již při cestě ostatků a některé dokonce „na dálku“ prostřednictvím dotyku králova oděvu.¹²⁶ Dva uznané zázraky se týkaly vzkříšení z mrtvých (*mortui suscitati sunt*). Pouze jediný zázrak se odehrál za Ludvíkova života, král při tom nebyl jeho strůjcem, ale zázrak se stal kvůli němu samému. Když byl totiž Ludvík v tuniském zajetí s jedním knězem, stěžoval si, že se nemůže modlit hodinky. Kněz krále sice utěšoval, že stačí jiné modlitby, tu král ale najednou vedle sebe objevil svůj breviář, takže mohl recitovat žádanou modlitbu církve.¹²⁷ Vyšetřovací komise tedy pečlivě zaznamenala každý ze zázraků, vyslechla

---

¹²² Seznam 38 svědků Ludvíkova života in SAINT-PATHUS, s. 7–11. Charakteristiku těchto 38 svědků podává CAROLUS-BARRÉ, s. 142–300.

¹²³ *Reddite quae sunt Caesari Caesari, et quae sunt Dei Deo*. Srov. Recueil, 23, s. 149.

¹²⁴ Srov. JOINVILLE, s. 211.

¹²⁵ *Reddite*: „Nam sicut invenimus, et nosmetipsi die propria examinavimus per plures inquisitiones a nobis [...] approbata, sexaginta tria miracula, inter cetera quae Dominus evidentiter ostendit, certitudinaliter facta cognovimus.“, cit. podle Recueil 23, s. 151.

¹²⁶ Více LE GOFF, s. 556–562.

¹²⁷ *Reddite*. Srov. Recueil, 23, s. 150.

svědky a odeslala zápis k posouzení do Říma.¹²⁸ Právě tento krok v roce 1283 je v oficiálních dokumentech počítán za otevření celého procesu, i když, jak jsme viděli, vyšetřování začalo již mnohem dříve.

Do dnešní doby se zachovaly některé fragmenty tohoto vyšetřování. Přesto, že nejde o všechny dokumenty, jedná se i dnes o poměrně rozsáhlý spis, který svědčí o pečlivosti vyšetřovatelů. Bohužel jsou zde zachycena především šetření Ludvíkových zázraků v bazilice Saint-Denis u jeho hrobu, které pro celý proces kanonizace není příliš přínosné. Jde o kladení poměrně strohých otázek, ke kterým je vždy připojena svědkova odpověď. Pro ilustraci zde uvádíme některé ukázky, aby si čtenář mohl udělat představu o práci komise:

Byl tázán, jestli věří, že pan Ludvík je svatý, odpověděl, že tak věří.¹²⁹

Byl tázán, kterými slovy prosil, když stál sám se sepjatýma rukama vedle náhrobku. Odpověděl: „Svatý pane Ludvíku, prostě Boha, aby mi sám učinil moji končetinu zdravou.“¹³⁰

Byl tázán, jestli je svobodný, ne pod trestem exkomunikace. Odpověděl, že je svobodný a nebyl exkomunikován.¹³¹

Jak vidíme, uvedené otázky a odpovědi jsou poměrně věcné. Jde z nich však vyčíst, o co komisi vlastně šlo. Například v druhé ukázce svědek správně odpověděl, že prosil o uzdravení Boha na přímluvu svatého Ludvíka, nemodlil se však k budoucímu světci samotnému. Ve třetím úryvku pak vyšetřovatelé ověřovali hodnověrnost svědka.

Druhou částí vyšetřování se stalo dotazování svědků Ludvíkova života. Předními svědky byli bezesporu Ludvíkův bratr Karel z Anjou, a Ludvíkovi synové, král Filip III. (v seznamu uváděn na prvním místě) a hrabě Petr z Alenconu. Dále vysoce postavení muži Matouš z Vendôme a Simone z Nesle, kteří zastávali regentství v době druhé královny křížové výpravy. Ostatní svědky tvořili především rytíři a řeholníci, kteří měli tu čest potkat se osobně s králem, zde nelze přehlédnout již zmíněného Jeana Joinvilla, králova blízkého přítele.¹³² Za Karlem z Anjou dokonce vyšetřovatelé neváhali dojet až do Naples. Z toho lze usoudit, jak

---

¹²⁸ Srov. CAROLUS-BARRÉ, *Le procès*, s. 21.

¹²⁹ „Interrogatus si credat dominum Ludovicem esse sanctum, dicit quod sic credit.“, cit. podle DELABORNE, *Fragments de l'enquête*, s. 31.

¹³⁰ „Interrogatus per que verba, dicit quod dum ipsa stabat iuxta tumulum, iunctis manibus, frequenter dicebat: „Domine sancte Ludovice, rogate Deam, quod ipse mihi restituat membra mea sana.“, cit. podle Tamtéž, s. 20.

¹³¹ „Interrogatus si est liber vel servilis conditionis, aut excommunicatus, dicit quod est liber et non est excommunicavit.“, cit. podle Tamtéž, s. 21.

¹³² Srov. CAROLUS-BARRÉ, *Les enquêtes*, s. 25.

pečlivě celé vyšetřování probíhalo a jaký důraz byl kladen na svědky tak urozené, a především blízké Ludvíkovi. Skupinu svědků králova života tvořilo nejvíce laiků, kterých bylo 22, zbylých 16 bylo tvořeno lidmi církve, z nich byli nejvýznamnější dva biskupové.

Vyslechnuta však nebyla králova manželka Markéta Provensálská. Díky Vilému ze Saint-Pathus, který důvěrně nazýval královnu *bona domina mea*,¹³³ se nám však některá její svědectví dochovala. Jde o zachycení světcova soukromého života, jehož nejpřirozenějším svědkem byla právě královna. Důvod, proč nebyla Markéta Provensálská vyslechnuta jako svědek, jsme však nikde uvedený nenašli.¹³⁴

Za nového papeže Honoria IV. (1285–1287) byly projednány zázraky papežským konzistoriem,¹³⁵ ale papežova smrt opět přerušila práci komise, tentokrát více jak na rok. Novým papežem se pak stal františkán Mikuláš IV. (1288–1292).¹³⁶ To bylo možná jednou z příčin jeho velkého zájmu o dokončení svatořečení krále, který miloval malé bratry. Papež jmenoval komisi tří kardinálů, která měla proces dokončit. Jedním z nich byl také Benedetto Caëtani, který měl zanedlouho sehrát zásadní roli v celém vleklém procesu. Komise stihla prověřit několik dalších zázraků svatého krále, ale ještě před ukončením její práce papež Mikuláš IV. zemřel.¹³⁷

5.3. Vyhlášení kanonizace

Novým papežem se stal po dlouhých neshodách při volbě poustevník Celestin V. (1294),¹³⁸ který se ale brzy svého úřadu vzdal. Celé vyšetřování se tak na delší dobu opět pozastavilo. Teprve dalšímu papeži – kardinálu Benedetto Caëtani, nyní Bonifáci VIII. (1295–1303) se podařilo dotáhnout proces do zdárného konce.¹³⁹ Bonifác VIII. za sebe doplnil kanonizační komisi, kterou musel jako papež opustit a posílil ji o několik dalších kardinálů. Důležité je podotknout, že měl sám zájem na Ludvíkově svatořečení, obdivoval tohoto krále a osobně se zúčastnil prozkoumání řady zázraků a výslechu několika svědků. Byl to on, kdo neváhal jet za Karlem z Anjou až do Naples, aby nepřišel o tak důležitého svědka.

---

¹³³ Srov. DELABORNE, Henri-François. *Une oeuvre nouvelle de Guillaume de Saint-Pathus*. Paris: Bibliothèque des Écoles des chartes, 1902, s. 264.

¹³⁴ K tomu více Tamtéž.

¹³⁵ K Honoriu IV. více *Enciclopedia dei papi* 2, s. 449–455.

¹³⁶ K Mikuláši IV. více Tamtéž, s. 455–460.

¹³⁷ Srov. KRAFFT, s. 633.

¹³⁸ K Celestinu V. více *Enciclopedia dei papi* 2, s. 460–472.

¹³⁹ K Bonifáci VIII. více Tamtéž, s. 472–493; COSTE, Jean (ed.). *Boniface VIII en procès. Articles d'accusation et déposition des témoins (1303–1311)*. Rome l'Erma di Bretschneider, 1995.

Bonifác VIII. měl navíc poměrně vřelý vztah k Francii, kterou dvakrát navštívil. Poprvé v 60. letech 13. století, kdy doprovázel papežského legáta pro Francii Simona z Brie, podruhé v roce 1290 již sám jako papežský legát.¹⁴⁰

Na Bonifácovu otázku, zda může být francouzský král Ludvík IX. prohlášen za svatého, odpověděl toledský arcibiskup Gonzalo Pérez (†1299), předseda komise pro svatořečení, jasně: „...svatost krále Francie Ludvíka může být doporučena. V činných ctinostech, z nichž jsem některé viděl a o jiných slyšel.“¹⁴¹ Celý proces byl tedy zdárně ukončen Ludvíkovým svatořečením, které bylo vyhlášeno papežem Bonifácem VIII. v Orvietu dne 11. srpna 1297 kanonizační listinou *Gloria laus*.

Slavnostní kanonizace se zúčastnil reprezentativní počet kléru. Byli přítomni samozřejmě zástupci kardinálského kolegia v čele s papežem. Dostavila se také delegace francouzského krále Filipa IV., Ludvíkova vnuka. Tu vedl ministr Pierre Flotte (†1302) doprovázený několika preláty. Bonifác VIII. při této příležitosti dvakrát kázal o Ludvíkovi – světcí. Poprvé papež přednesl svou řeč 6. srpna ve starém papežském paláci v Orvietu, podruhé pak kázal v samotný den svatořečení, tedy 11. srpna, a to ve františkánském kostele v Orvietu. Vedle toho pronesl řeč také kardinál Mathieu z Aquasparta (†1302), biskup portský. Jeho řeč se ale bohužel nedochovala. Soudí se však, že kázal o průběhu celého procesu, protože jako člen kardinálského kolegia a vyšetřovací komise svatořečení byl obeznámen s celým postupem.¹⁴² Vrcholem se stalo samotné vyhlášení kanonizační listiny.

Svatořečení Ludvíka IX. se pak slavilo především ve Francii. Pro Francouze nešlo o žádné překvapení, došlo jen naplnění toho, s čím všichni již dávno počítali, protože pověst o Ludvíkově svatosti, a především jeho zázracích se nesla daleko od Paříže. Pro krále Filipa IV. to bylo zadostiučinění, konečně dosáhl svého cíle, jeho děd byl papežskou kurií uznán za světce. Největší sláva se však konala až rok po uzavření kanonizačního procesu. Dne 25. srpna 1298 – tedy v den světceva svátku – byly v opatství Saint-Denis Ludvíkovy ostatky vyzvednuty „na oltář“. Dalších mohutných oslav se dočkala Paříž za osm let, kdy byly ostatky svatého krále přeneseny z opatství Saint-Denis do Sainte-Chapelle v srdci Paříže.¹⁴³

---

¹⁴⁰ Srov. FAVIER, Jean. *Philippe le Bel*. Paris: Fayard, 1978, s. 268.

¹⁴¹ *Consilium et testimonium domini Gundisalvi archiepiscopi toletani super sanctitate domini Ludovici regis Francie*: „...regis Francie Luduici potest sanctitas commendari. In virtuosus operationibus quarum vidi aliquas et de aliquibus audivi.“, cit. podle LINEHAN, Peter, HERNÁNDEZ, Francisco. *Animadverto: a recently discovered concilium concerning the sanctity of king Louis IX*. Revue Mabillon 66/5, 1994, s. 104.

¹⁴² Srov. KRAFFT, s. 625.

¹⁴³ Srov. CAROLUS-BARRÉ, *Les enquêtes*, s. 29.

Nakonec bychom se rádi zabývali otázkou, zda Ludvíkova kanonizace trvala dlouho, nebo k ní naopak došlo příliš rychle. Podíváme-li se na listinu králů-vyznavačů z konce 11. a z 12. století, zjistíme, že Ludvík dosáhl zapsání mezi světce jednoznačně nejrychleji, tedy po 27 letech. Ostatní králové čekali na své svatořečení o poznání déle: svatý Štěpán Uherský 47 let, svatý Eduard Vyznavač a svatý Ladislav Uherský 95 let, svatý Jindřich II. 122 let, svatý Karel Veliký 351 a svatý Zikmund 514 let (podle údajů Roberta Folze). Z toho navíc v osmi z devíti případů králů tohoto období do svatořečení více či méně, přímo či nepřímo zasáhl papež. Tím můžeme sledovat trend přecházení kanonizace pod papežskou kontrolu ještě v době před zařazením dekretálu *Audivimus* do sbírky kanonického práva v roce 1234 a tedy faktickým uzákoněním výlučné papežské pravomoci v této oblasti. Proces Ludvíka IX., svatořečeného necelých sto let od platnosti tohoto nařízení, se však již jednoznačně nacházel v rukou papežů. To byl také důvod, proč se kanonizační postup táhl 27 let, i když již první papež, který nastoupil po Ludvíkově smrti, měl velký zájem na jeho svatořečení. Podle průběhu šetření Ludvíkovy svatosti lze říci, že všichni papežové měli zájem na Ludvíkově svatosti. Neměli však zájem urychlit proces na úkor nedodržení celého složitějšího postupu. A v důsledku rychlého střídání papežů v úradě došlo několikrát k pozastavení celého průběhu vyšetřování. Vypadá to tedy, že přestože kanonizace Ludvíka IX. trvala jednoznačně nejkratší dobu, ve srovnání s ostatními králi-světci kanonizovanými ve 12. století se přeci jen nečekaně zpozdila.

Porovnáme-li pak dobu, jakou si museli počkat ostatní světci na kanonizaci (mezi lety 1198–1297), zjistíme, že byli prohlášeni za svaté jen několik málo let poté, co se otevřel kanonizační proces (ne tedy od smrti). Nejčastěji byl dokonce celý proces uzavřen do jednoho roku od jeho otevření. V Ludvíkově případě se proces oficiálně otevřel až v roce 1283, takže u něho trval 14 let.¹⁴⁴ Toto zjištění tedy pouze potvrzuje tezi, že kanonizace Ludvíka IX. trvala poměrně dlouhou dobu. Příčiny toho zdržení jsou však nasnadě, protože rychle se střídající papežové mohli pro dokončení učinit jen velmi málo.

---

¹⁴⁴ Viz PŘÍLOHA 2.

6. Politické aspekty procesu

Je jasné, že svatořečení francouzského krále muselo mít nutně také politický podtext. Nešlo ale zase o nic tak neobvyklého, vždyť mnoho světců vděčí za své povýšení na oltář právě panovníkům, kteří si ho dokázali prosadit. Ovšem s tím, jak se kanonizace dostávaly stále plněji do rukou papežské kurie, vyhrazoval si také Řím rozhodování o tom, kdo bude a kdo nebude svatořečen. Proto se, z dnešního pohledu nepochopitelně, někdy kanonizace stávaly mocenským nástrojem. Jako příklad lze uvést svatořečení Karla Velikého v Cáchách v roce 1165, které si císař Fridrich Barbarossa prosadil na vzdoropapeži Paschalu III. (1164–1168), takže se tato kanonizace stala „*aktem prvořadého politického významu*.“¹⁴⁵ Nebýt toho, že tento papež byl na císaři zcela závislý, kanonizace by pravděpodobně prosazena nebyla.¹⁴⁶ Dodnes je její sporné prosazení patrné v tom, že kult největšího z císařů je povolen pouze na několika místech Evropy, díky Karlu IV. také v Praze. Vraťme se ale k osobě Ludvíka IX. U něho nebylo o svatosti v podstatě pochyb. Sami papežové uznávali, že žil svatým životem. Přesto se ale celý proces nečekaně protáhl. Svou roli v tom jistě hrála častá úmrtí papežů, nelze ale přehlédnout, jak úzkostlivě všichni Petrovi nástupci dbali na jasné dodržení celého předepsaného – necelých sto let starého kanonizačního postupu. Jednou z příčin tohoto, někdy až přílišného lpění na dodržení průběhu svatořečení, byla podle našeho mínění snaha papežů prosadit vlastně stále ještě novou praxi kanonizace jako soudního procesu a jasné úsilí udržet celý proces ve svých rukou, a hlavně neztratit iniciativu. Politický podtext svatořečení Ludvíka IX. se ale nakonec stal přece jen mnohem významnějším, než jak bylo obvyklé. Již od počátku si můžeme všimnout jistého tlaku ze strany francouzského kléru a vysoce postavených činitelů, včetně samotného krále Filipa III. na urychlení postupu. Jasný obrat ale nastal ve chvíli, kdy na papežský stolec usedl papež Bonifác VIII., odhodlaný pozvednout papežství a na druhé straně se francouzským králem stal Filip IV.,¹⁴⁷ ctižádostivý panovník, který – jak se brzy ukázalo, se nezastavil před ničím, co by ubíralo na lesku jeho moci. Tyto dvě osobnosti, zainteresované na Ludvíkově

---

¹⁴⁵ OPLL, s. 99.

¹⁴⁶ Srov. FOLZ, s. 147.

¹⁴⁷ K Filipu IV. Sličnému více například FAVIER, 1978. A dále MINOIS, George. *Philippe le Bel*. Paris: Perrin, 2014., POIREL, Dominique. *Philippe le Bel*. Paris: Perrin, 1991.; STRAYER, Joseph, S. *The Reign of Philip the Fair*. Princeton: Princeton University Press, 1980.

svatořečení, se proto staly rozhodujícími aktéry celého procesu, který byl sice doveden do konce, zanechal však za sebou onu pachuť vysoké politiky, která pro papežství nakonec skončila katastrofou avignonského zajetí.

Vyhlášení kanonizace 11. srpna 1297 bylo vnímáno jako ukončení sporu mezi papežem Bonifácem VIII. a králem Filipem IV. Sličným, který probíhal v předcházejících letech, respektive v předcházejícím roce. O jaký konflikt ale vlastně šlo?

Vztahy mezi papežským stolcem a Francií se zpočátku vyvíjely korektně. Nový papež Bonifác VIII. si totiž cenil francouzské podpory, kterou potřeboval ve stále se vyostřujícím konfliktu s Colonna.¹⁴⁸ Tato vlivná italská rodina, navíc nově podporovaná sicilským spojencem, se stavěla proti moci Svatého stolce.¹⁴⁹ První nesoulad mezi Římem a Francií pak zapříčinil až konflikt mezi francouzským a anglickým králem. Bonifác VIII. se snažil spor urovnat – válka by se totiž dotkla jeho spojenců na obou stranách (Skotska na straně Francie a římsko-německého krále Adolfa Nasavského (1292–1298) na straně Anglie). Proto apeloval na oba krále, aby nezahajovali vojenské operace a sám se pustil do diplomatických jednání, čímž si oba vládcé proti sobě do značné míry popudil.¹⁵⁰

V této vypjaté situaci se Filip IV., který potřeboval financovat válku, rozhodl zakázat odvody církevních dávek do Říma. Nešlo však o úplnou novinku, protože nedlouho před ním přistoupil k podobnému opatření také anglický král Eduard I. (1272–1307), který chtěl po církvi platit některé dávky.¹⁵¹ Na tento postup Bonifác VIII. reagoval velmi impulzivně, jak bylo ostatně blízké jeho povaze. Vydáním buly *Clericis laicos* (24. února 1296),¹⁵² ve které exkomunikoval Filipa IV., zakázal světským osobám pod církevními tresty vybírat poplatky od církve bez povolení papeže.¹⁵³ Tento princip ovšem nezaváděl nic nového, protože byl potvrzen již na 4. lateránském koncilu. Vypadá to, že papežova ostrá reakce byla vyvolána obavou, že se upírání církevních dávek Římu stane normou, než že by papež reagoval pouze

---

¹⁴⁸ *Histoire du christianisme des origines à nos jours. Tome 6. Un temps d'épreuves (1274–1449)*. Pod vedením MOLLAT DU JOURDIN, Michel, VAUCHEZ, André. Paris: Desclée, 1990, s. 53.

¹⁴⁹ Karel z Anjou přišel o své Sicilské království v roce 1282 během povstání nazvaném jako „sicilské nešpory“. Anjouovské dynastii tak v Itálii zbylo jen Neapolské království, nový útvar vzniklý z pevninských držav Karla z Anjou. K této problematice více například THÉRY, Julien. „*Les Vêpres siciliennes*“, dans *Les trente nuits qui ont fait l'histoire*. Paris: Belin, 2014, p. 89–103.

¹⁵⁰ Srov. STRAYER, s. 320–322.

¹⁵¹ Srov. Tamtéž, s. 238.

¹⁵² In: *Les registres de Boniface VIII. Recueil des bulles de ce pape publiées ou analysées d'après les manuscrits originaux des archives du vatican*. Éd. DIGARD, Georges, FAUCON, Maurice, THOMAS, Antoine. Bibliothèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome, Paris, 1884, s. 585–586.

¹⁵³ Srov. MINOIS, s. 153–154.

na jedno přemrštěné rozhodnutí Filipa IV.¹⁵⁴ Celý postup však u francouzského krále vyvolal rychlou odezvu, protože v srpnu, poté, co byla papežská bula publikována, naopak zakázal jakýkoli vývoz zlata a peněz ze země. Nutno ale připustit, že s nekompromisním postupem papeže nesouhlasil ani francouzský klérus.

Filip IV. se rozhodl bránit také právně. Francouzští legisté, mezi nimiž vynikal Pierre Flotte, poskytli mnoho argumentů, proč je světská moc oprávněna zasahovat do dění v církvi a proč nad ní nestojí moc církevní. Papež Bonifác VIII. se naopak rozhodl králi v další bule s názvem *Ineffabilis amoris* (20. září 1296) připomenout,¹⁵⁵ že je klérus osvobozen od královských poplatků.¹⁵⁶ Musíme si uvědomit, že spor měl hlubokou ideologickou podstatu. Historik Jean Favier k tomu říká: „*pro Bonifáce VIII., tak jako pro většinu kanonistů této doby, představovaly daně jednu z forem poddanství. Proto stejně jako šlechticům, ani kléru nesměly být předepisovány.*“¹⁵⁷ Naopak pro francouzského krále byl klérus pouze částí v celku jeho království, kterou nemohlo nic osvobodit od toho, aby nesla společnou zátěž celku. V širších souvislostech tedy nešlo pouze o to, kdo získá církevní poplatky, ale jednalo se především o to, v jakém postavení bude církev ve Francii dále vnímána.¹⁵⁸

Bonifác VIII. ovšem potřeboval financovat boj se vzpurnou rodinou Colonnů a proto nakonec ustoupil. Již v zimě roku 1297 učinil několik vstřícných kroků. Dnem 7. února jsou datovány tři listiny,¹⁵⁹ které dokazovaly, že se rozhodl ukončit konfrontaci. Papež zde Filipu IV., svému „*nejdražšímu synu*“, povoluje vybírání některých církevních dávek.¹⁶⁰ Kromě několika dalších ústupků pak králi ohlašuje,¹⁶¹ že „*by bylo rozumné, aby ustala jakákoliv překážka k tomu, aby svaté paměti tvůj děd Ludvík, král francouzský, mohl být zapsán mezi svaté.*“¹⁶² Navíc byl král osvobozen od exkomunikace, respektive bylo vyhlášeno, že k ní nikdy nedošlo.¹⁶³ Aby však nebylo vstřícnosti příliš, dal papež králi na srozuměnou, že možnost tohoto církevního trestu jako mocenského nástroje stále trvá.

---

¹⁵⁴ Srov. DENTON, Jeffrey, H. *Robert Winchesley and the Crown 1294–1313: A Study in the Defence of Ecclesiastical Liberty*. London: Cambridge University Press, 1980, s. 91.

¹⁵⁵ In: *Les registres*, s. 614–620.

¹⁵⁶ STRAYER, s. 252.

¹⁵⁷ FAVIER, s. 274.

¹⁵⁸ Srov. Tamtéž, s. 275.

¹⁵⁹ In: *Les registres*, s. 905–908.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 907.

¹⁶¹ Filipu IV. byl například udělen toužebně očekávaný dispens pro to, aby si jeho syn mohl vzít dědičku Bourbonského panství, s nímž byl v blízkém příbuzenském vztahu. Srov. Tamtéž, s. 906–907.

¹⁶² „...quodque rationabiliter impedimente cessante sancta memoria Lodoyci regis Francorum avi tui cannonizata Sollemniter in sanctorum cathalogo solempnius annoletus.“, cit. podle Tamtéž, s. 907.

¹⁶³ Srov. Tamtéž, s. 908.

Ochota ke smíru nebyla pouze na papežově straně. Sám Filip IV. v létě vyslal do Říma svého věrného ministra Pierra Flotta, aby zajistil další posun v komunikaci s Petrovým nástupcem. A papež Bonifác VIII. vyšel králi skutečně vstříc. V červnu roku 1297 vydal bulu *Esti de Statu* (31. července 1297),¹⁶⁴ ve které připustil výjimky od dříve tak hájeného principu, že církevní taxi stanovuje a vybírá pouze papež. Panovníkovi bylo povoleno přijímat některé církevní dávky – a to v případě nezbytnosti pro království, dále mohl vybírat poplatky spojené s lenním vztahem, nebo přijímat dobrovolné příspěvky církve. Tento dokument tedy téměř anuloval předchozí bulu *Clericis laicos*, avšak pouze pro Francouzské království. Jinak byla tato nenáviděná listina zapsána do kanonického práva.¹⁶⁵

Zarážejí je ale také vstřícnost dosud „nekompromisního“ krále, která bývá vykládána jako kapitulace francouzských zájmů.¹⁶⁶ Filip IV. však tímto krokem dosáhl potřebného klidu, za což byl mimo jiné odměněn právě dlouho očekávanou kanonizací svého dědy Ludvíka IX. To, že bylo toto svatořečení politicky motivováno, však současníkům neuniklo. Například kardinál Pietro Colonna o patnáct let později poznamenal, že Bonifác VIII. svatořečil Ludvíka proto, aby ve Francii získal spojence proti svým úhlavním nepřátelům, kterými byla rodina Colonnů.¹⁶⁷

6.1. Obraz Ludvíka Svatého v podání papeže Bonifáce VIII.

Nyní se zastavíme u toho, jakým způsobem Ludvíka pojímal Bonifác VIII. Jeho důraz na obraz tohoto světce jako ideálního panovníka, jak ho vykreslil v kanonizačních dokumentech, totiž nebyl náhodný. Papežova prezentace nového světce vycházela samozřejmě z dokumentů celého procesu svatořečení a také z hagiografické tradice, kterou založil Geoffroy z Beaulieu.

Papež v kanonizační listině *Gloria laus* (11. srpna 1297) vylíčil Ludvíka IX. jako krále dobročinného, spravedlivého, pokorného, zbožného, jako krále, který fundoval mnoho církevních staveb, jako toho, kdo neváhal chodit mezi chudé a rozdávat almužny. Vychválil také jeho poslušnost zpovědníkům a jeho soucit s nemocnými, které osobně navštěvoval. Pak se zaměřil na popis křížových výprav. Nový světec zde byl představen jako ochránce

---

¹⁶⁴ In: Tamtéž, s. 941–943.

¹⁶⁵ Srov. MINOIS, s. 189.

¹⁶⁶ Srov. GAPOSCHKIN, *Boniface VIII*, s. 5.

¹⁶⁷ Srov. Tamtéž, s. 5.

pravé víry. Nakonec papež ustanovil Ludvíkův svátek na 25. srpna, tedy na den výročí jeho smrti.¹⁶⁸

Ve svém prvním kázání *Reddite quae sunt Caesaris* (6. srpna 1297), proneseném k oslavě Ludvíka, se zaměřil na popsání celého procesu a na chválu všech 63 světcových zázraků, které osobně schválil. Bonifác VIII. pracoval s evangelijním úryvkem, kde Ježíš farizejům říká: „*Odevzdejte tedy, co je císařovo císaři, a co je Boží, Bohu.*“¹⁶⁹ Ve středověku šlo o velmi populární úryvek, který byl často citován při diskuzích o vztahu světské a církevní moci. Ludvíka zde papež představil jako císaře, kterému jsme jako světci povinni vzdávat poctu. Jeho hodnost císaře se však zakládá na jeho svatosti, ne na hodnosti krále! Na konci kázání pak papež jasně formuloval očekávané pozitivní důsledky kanonizace. Protože při předčítání Ludvíkova života „*bude upevňována víra, králové a přední mužové království budou povzbuzeni ke konání dobra a všichni dohromady, povzbuzeni jeho činy a příkladem budou vedeni k tomu, aby dosahovali vyšších dober.*“¹⁷⁰ Tato výzva, zdá se, byla tedy adresována především mocným tohoto světa, pro které zvláště měl být Ludvík vzorem.

Druhé kázání, nazvané podle prvních slov *Rex pacificus magnificatus est* (11. srpna 1279), která si papež vypůjčil z vánoční liturgie, popisovalo Ludvíka jako ideálního vládce. Papež zde pečlivě rozebral všechny tři pojmy z této úvodní věty. My se zastavíme pouze u prvních dvou, tedy u spojení *rex pacificus*. Nejprve se papež zabýval slovem *král*, aby vysvětlil, kdo to je dobrý panovník. Používal sice příkladu Ludvíka IX. jako obrazu dobrého krále, nešlo mu však o podrobný výklad světcova života, ale o poučení posluchačů o tom, kdo to dobrý panovník je. Vládce má být totiž pravdomluvný, spravedlivý a má vládnout v zájmu svatosti. K jeho vnitřnímu ovládní patří, že tělo je podřízeno duši a rozumu. Navíc, jak je pro dobrou vládu nezbytné, obhajuje svobodu a práva církve.¹⁷¹ Nejvýstižněji popsal Bonifác VIII., dobrého vládce takto: „*král musí umět vést sám sebe, protože král, který nedokáže vést sám sebe, nedokáže vést ani své poddané, a o takovém králi můžeme směle říci, že to je král falešný.*“¹⁷² Papež zdůraznil nezbytnost umět vést svůj život, od kterého se pak odvíjí i dovednost vést ostatní a být tedy dobrým králem. Nechceme polemizovat s papežem o pravdivosti tohoto výroku, nicméně tvrzení, že panovník postrádající tyto vlastnosti, je král falešný, je opravdu silné. Jde zde spíše o jakési upozornění, že král má být spravedlivý a jeho

¹⁶⁸ Srov. *Les registres*, s. 905–908.

¹⁶⁹ *Mt 22*, 21.

¹⁷⁰ „...fides catholica roboretur, reges et principes ad bonum animentur, et omnes universaliter in bonis suis operibus et exemplis aedificentur, et ad maiora bona provocentur.“, cit. podle *Recueil*, 23, s. 152.

¹⁷¹ Srov. *KRAFFT*, s. 634–635.

¹⁷² *Rex pacificus*: „Quod qui bene regis seipsum et subditos suos, ipse vere rex est. Sed qui nescit regere se et subditos, audacter dicendum est quod falsus rex est.“, cit. podle *Recueil*, 23, s. 152.

vláda má být mírem na zemi. Není-li tomu tak, jde o krále nepravého. Podle vzoru Ludvíka Svatého jako obrazu pravého panovníka se mají chovat i ostatní králové, nechtějí-li se vystavit podezření, že jsou falešní a nechtějí-li riskovat, že přijdou o nebeskou slávu.

Dále se papež zastavil u pojmu *panovník-mírotvůrce*. Charakterizoval Ludvíka jako krále mírné povahy. Říká, že pouze král, který zůstává v míru se svým chováním ve svém čistém srdci, pouze ten obdrží věčný mír.¹⁷³ „*Tento mír nemůže být bez spravedlnosti, přichází skrze ni, a protože král Ludvík byl spravedlivý vůči sobě samému, vůči Bohu a vůči svým bližním, dostalo se mu míru.*“¹⁷⁴ Spravedlivému králi mírotvůrci se tedy nakonec dostane nebeské odměny, tak jako se jí dostalo Ludvíkovi. Nešlo tedy jen o mír ve smyslu klidu zbraní, papež se totiž dotkl pojetí míru jako předzvěsti nebe. Dá se říci, že šlo spíše o funkci eschatologickou – o jakousi předzvěst budoucí nebeské slávy.¹⁷⁵

V kázáních a kanonizační listině Bonifáce VIII. nacházíme tedy obraz dobrého vládce. Tento obraz vycházel z dlouhé církevní tradice a z biblických panovnických vzorů, ve kterých byl, v případě Jóšiáše také ovlivněn světcovými životopisci. Papež nepřišel s žádným novým vykreslením panovníka, které by použil pro případ Ludvíkova svatořečení. Jeho interpretace Ludvíkovy svatosti vycházela z klasických atributů ideálního vládce: královských ctností, kterými jsou především spravedlnost, zachování míru a pokoje v zemi a umění ovládat sebe, nezbytné pro dobré vedení druhých. Důraz, který položil na tyto vlastnosti a postoje nového světce, měl podtrhnout obraz dobrého vládce.¹⁷⁶

Není pochyb, že papež srovnával Ludvíka IX. s jeho vnukem Filipem IV., což se ostatně nabízelo. Toto papežovo využití svatého předka francouzského krále však mělo několik fází. Podíváme-li se do dokumentů, které prošly mezi Římem a Paříží, uvidíme podstatnou změnu. V roce 1296 v již zmiňované bule *Ineffabilis amoris* papež králi připomněl dobré činy jeho předků, přičemž výslovně zmínil památku krále Ludvíka. Předků, kteří v čisté víře a s upřímnou oddaností sloužili Svatému stolci. A vybídl mladého krále, aby následoval jejich příkladu.¹⁷⁷ Zároveň však ostře porovnal zásluhy jeho předků – vyzdvihl svatost Ludvíka, která kontrastovala s lehkomyšlností a špatnou vládou stávajícího panovníka. V době po kanonizaci papež naopak Filipa IV. chválil za to, že je potomkem, a tedy také dědicem svatého krále. Když však spor vypukl podruhé, neváhal se Bonifác VIII. vrátit

---

¹⁷³ Srov. Tamtéž, s. 152–153.

¹⁷⁴ *Rex pacificus*: „Ista vero pax non est sine iustitiae; sequitur enim iustitiam. Et quia iste iustus fuis quoad se, quoad Deum et quoad proximum, ideo pacem habuit.“, cit. podle Tamtéž, 23, s. 153.

¹⁷⁵ Srov. FOLZ, s. 113.

¹⁷⁶ Srov. GAPOSCHKIN, *The Making*, s. 56–57.

¹⁷⁷ Srov. *Les registres*, s. 617–618.

k ostré rétorice před kanonizací. Ludvík byl tedy násilně používán k podtržení a zvýraznění názoru papeže na vládu francouzského krále, pro kterého se tak mohl stát jeho vlastní předek nepříjemným nástrojem v rukou papeže.

6.2. Ludvík IX. jako nástroj kapetovské dynastie

Ovšem, jak byl Ludvík jednou kanonizován, stal se výhodou spíše pro francouzského krále. Filip IV. začal okamžitě připomínat Ludvíka Svatého – mír a slávu jeho vlády – ve své legislativě. Ludvíkova svatost byla reflektována tak, že se určitým způsobem přenáší i na jeho nástupce. Proto Filipovi IV. velmi záleželo na tom, aby svatost jeho dědy byla zakořeněna v jeho vlastní vládě. Jak říká Cecilia Gaposchin „*Ludvík se stal jedním z nejmocnějších symbolů pro ofenzivní královské nároky.*“¹⁷⁸ To se jasně projevilo například v roce 1303, kdy Filip IV. vydal svou ordonanci, ve které se domáhal ochrany pro francouzskou církev. Výslovně zde přitom připomínal Ludvíka IX., který prý stejným způsobem církev ochraňoval.¹⁷⁹ Nešlo zde ale ani tak o ochranu církve jako o nárokování si královského vlivu nad francouzskou církví.

Vedle toho je nutno zmínit, že kanonizací Ludvíka došlo k legitimizaci ideologie kapetovské dynastie. Kapetovští vládci si totiž nárokovali titul nejkřesťanštější král (*rex christianissimus*). Francie byla sice v této době považována za nejmocnější zemi křesťanstva, aby si však mohli její vládci tento titul „právoplatně“ přisvojit, potřebovali ho stvrdit svatostí jednoho z nich. Proto zde byla jasná snaha již za Ludvíka IX. nechat svatořečit některého z předků. Uvažovalo se o zakladateli kapetovské dynastie Robertu II. (993–1031), ale v tomto případě nedošlo ani k otevření kanonizačního šetření. Dále se nabízel Filip II. August, jehož vláda byla pro francouzské království velmi přínosnou. Již dokonce došlo ke shromáždění potřebných dokladů, Řím ale kanonizaci nakonec odmítl, protože Filip II. nežil urovnaným manželským životem, když se neprávoplatně rozešel se svou ženou.¹⁸⁰ A tak Kapetovci získali svého světce až díky Ludvíkově svatořečení v roce 1297.

Nastalé příměří mezi králem a papežem však nedokázal udržet ani takový projev smíru, jakým bylo okázalé vyhlášení Ludvíkovy kanonizace. Konflikt se záhy rozhořel znovu. Problém byl jasný, papež si nárokoval moc, kterou fakticky v rukou nedržel, a naopak mocný král chtěl využít svého rostoucího vlivu a vymanit se co nejvíce ze závislosti na Římu. Mezi

---

¹⁷⁸ GAPOSCHKIN, *The Making*, s. 2.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 65.

¹⁸⁰ Srov. GOUTTEBROZE, s. 249.

králem a papežem se nejprve rozhořelo několik menších konfliktů, které se ale nebezpečně stupňovaly. Vystal spor o to, zda osoby duchovní jsou v první řadě podřízeny panovníkovi nebo papeži. Bonifác VIII. pravděpodobně králi hrozil exkomunikací, zatímco Filip IV., ve snaze získat na svou stranu veřejné mínění, častoval papeže nelichotivými slovy ve svých pamfletech. Vše vyvrcholilo tehdy, když se za krále v roce 1302 postavili zástupci stavů království včetně přítomného kléru. Papeži naopak dodala odvahy nenadálá porážka francouzského vojska od flanderských měst. Dne 18. listopadu 1302 vydal svou nejslavnější bulu *Unam sanctam*,¹⁸¹ ve které dosud nebývalým způsobem vystupňoval nároky papežské vlády nad světem.¹⁸² Stavěl se zde do role svrchovaného pána, protože jak říká bula „*duchovní (spiritualis homo) soudí vše, sám ale není nikým souzen*“.¹⁸³ A protože se Filip IV. mnoha svými postoji stavěl proti této papežské svrchovanosti nad křesťanstvem, stal se tak prvním odpůrcem tohoto dokumentu. Konflikt však skončil záhy, poté totiž, co byl stárnoucí papež při vyostřeném konfliktu přepaden Francouzi ve svém sídle v Anagni, po několika dnech zemřel. O dva roky později pak nastoupil na papežský stolec Klement V. (1305–1314),¹⁸⁴ který přes svou veškerou snahu nakonec podlehl francouzskému vlivu a v roce 1309 přesídlil i s celou kurií do Francii blízkého Avignonu. Začalo tak sedmdesátileté avignonské zajetí papežů.

Ludvík Svatý byl tedy při tomto sporu využíván oběma stranami pro dotvrzení nároků. Filip IV. se obraz svatého předka snažil použít pro zdůraznění svých královských práv nad papežovými. Naopak Bonifác VIII. stavěl oba vladaře do protikladu, aby podtrhl, jak špatným vládcem je Filip IV. Tak se Ludvík, jistě nechtěně, dostal do rétoriky sporu mezi vystupňovanými nároky moci papežství a světské vlády.

---

¹⁸¹ In: STEMBERGER, Günter. *2000 let křesťanství: ilustrované církevní dějiny s více než 1 300 barevnými vyobrazeními a slovníkem pojmů z církevních dějin*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 310–313.

¹⁸² Srov. *Histoire du christianisme*, s. 257.

¹⁸³ *Unam sanctam*, cit. podle STEMBERGER, 312.; Srov. MINOIS, s. 340.

¹⁸⁴ Ke Klementu V. více *Enciclopedia dei papi 2*, s. 501–512.

7. Závěr

V této práci jsme se zabývali obrazem Ludvíka IX. tak, jak se vyvíjel od jeho smrti až do roku 1297, kdy byl kanonizován a pak dále až do počátku 14. století. Zjistili jsme, že Ludvík jako světec je výjimečnou osobností. Na jeho příkladu můžeme sledovat proměnu vnímání svatosti celé jedné epochy. Ludvík je jediným králem kanonizovaným ve 13. století. Navíc poslední královská kanonizace před ním proběhla více než před sto lety.¹⁸⁵ Proto, chceme-li se zabývat králi-světci, nebo i laickou zbožností této doby, je pro nás Ludvík výjimečným příkladem. Svůj podíl na změně vnímání světců měla jistě gregoriánská reforma, která vyloučila vládce ze sakrální sféry, a pak především hnutí žebavých řádů, které podtrhlo individuální zbožnost a důležitost laika vůbec. Zatímco ještě hluboko do 12. století byli světci většinou „pasivní“, v dalším století měli již aktivní podíl na své svatosti.¹⁸⁶ Historik Jean-Guy Gouttebroze porovnává tyto dva modely na příkladu dvou svatých králů – Eduarda Vyznavače a Ludvíka Svatého.¹⁸⁷ Eduard byl totiž ve svých hagiografiích představen jako jakýsi prostředník mezi nebem a zemí. Sám ale zůstával spíše pasivním příjemcem svatosti. Hagiografové však sepsali mnoho zázraků, které za svého života učinil, což mělo dokazovat jeho výjimečnost. Naopak Ludvík, jak jsme ostatně viděli v předchozích kapitolách, byl aktivním strůjcem svého života. Jeho životopisci se již nebáli poukázat na chvíle, kdy sám Ludvík musel napnout všechny své síly a svou vůli, aby jednal ve shodě s Božím zákonem. Navíc nám zmizel prvek zázraků vykonaných za světcova života, kromě tedy uzdravování krtice, což byla funkce přisuzovaná francouzským králům obecně.¹⁸⁸ Konstituování Ludvíkovy svatosti tak bylo vlastně nově popsáno velmi realisticky, a to i přes množství *topoi*, které se v jeho hagiografiích stále hojně vyskytují.

V čem se tedy změnilo pojmání laiků ve vztahu ke svatosti? Mizí ona určitá naivita toho, že světec musel být svatý vždy a všude, téměř jako by nešlo o jeho zásluhu. Přesto i v případě Ludvíka se určité rysy tohoto smýšlení ještě objevují. Například, když Geoffroy z Beaulieu podotýká, že již od útlého dětství byla s Ludvíkem zvláštní Boží milost.¹⁸⁹ Přesto ale Ludvík jedná ve svých *Životech* svobodně (i když je mnoho míst idealizováno).

---

¹⁸⁵ Ladislav Uherský kanonizován 1192.

¹⁸⁶ Srov. GOUTTEBROZE, s. 257.

¹⁸⁷ Tamtéž, 1999.

¹⁸⁸ K tomuto tématu více BLOCH, Marc. *Králové divotvůrci: studie o nadpřirozenosti přisuzované královské moci, zejména ve Francii a Anglii*. Praha: Argo, 2004.

¹⁸⁹ Viz s. 15.

Pozorujeme u něho určitý přechod od vzorové osobnosti k jednotlivci.¹⁹⁰ Ludvík se tak stává obrazem vlastní doby, která pokročila k individualizaci každého člověka. Díky žebravým řádům se navíc podtrhla role laika.¹⁹¹ Všichni Ludvíkovi hagiografové byli přece členy mendikantských řádů. A tak se dít říci, že výskyt laické zbožnosti na konci středověku se stal jedním z nejdůležitějších trendů své doby. Nejen, že napomohla k tomu, aby se světci stali „aktivnějšími“, ale její dopad byl nejdůležitější pro každodenní život, který začal být postupně doceňován.

S touto změnou také přicházela stále větší neochota papežů svatořečit laiky, zvláště pak panovníky. Bylo zde totiž nebezpečí, že královská svatost posílí autoritu tohoto úřadu, který přišel o svou posvátnost, na úkor autority církevní. Proto se povolování královských kanonizací nezbytně stalo politickou záležitostí. Podívejme se ještě jednou na větu, kterou vyslovil Bonifác VIII., když se obrátil na Filipa IV. ve snaze ukončit konflikt (1297). Papež králi říká, že „by bylo rozumné, aby ustala jakákoliv překážka k tomu, aby svaté paměti tvůj děd Ludvík, král francouzský, mohl být zapsán mezi svaté.“¹⁹² Co však bylo onou překážkou? Neuspořádané vztahy francouzského krále k papežskému stolci. Tedy, Bonifác VIII. zde vlastně představuje ideu, že nový světec nemůže být uznán kvůli špatným politickým poměrům. Nejde zde o Ludvíkovu svatost, o které papež vůbec nepochybuje, ale o církevní politiku, která si činí právo potvrzovat svatost podle toho, kdy je to pro ni zrovna výhodné.

A tak, jak poznamenává Cecilia Gaposchkin, se stalo ironií osudu, že papežství nakonec dalo francouzským králům nástroj k prosazování vlastní sakrální legitimacy.¹⁹³ Musíme ale uznat, že Bonifác VIII. se právě proto zdráhal kanonizaci vyhlásit a odhodlal se k ní až poté, co vše naznačovalo tomu, že je konflikt s Filipem IV. již navždy ukončen. Francouzští králové se pak od té doby stále znovu a znovu odvolávali na svého svatého předka. Ludvík se tak stal vlastně dynastickým světcem. Přihlásil se k němu i nový rod Valois (1328), který ve snaze legitimovat svůj nástup na trůn, pracoval promyšleně s Ludvíkovým odkazem. Nakonec se pak na svatého krále odvolal i Karel VII. (1422–1461), když vyhlášoval svoji *Pragmatickou sankci z Bourges* (1438), která se stala základem galikánských svobod.¹⁹⁴

---

¹⁹⁰ Tomuto tématu se blíže věnuje Jacques Le Goff v kapitole *Ludvík Svatý mezi vzorem a jednotlivcem*. LE GOFF, s. 337–351.

¹⁹¹ Svou roli zde jistě hrály kanonizace františkánských světců. Vedle samotného Františka z Assisi (kan. 1228) například Alžběta Durynská (kan. 1235).

¹⁹² „...quodque rationabiliter impedimente cessante sancta memoria Lodoyci regis Francorum avi tui cannonizata Sollemniter in sanctorum cathalogo solempnius annoletus.“, cit. podle *Les registres*, s. 907.

¹⁹³ Srov. GAPOSCHKIN, *The making*, s. 3.

¹⁹⁴ Srov. Tamtéž, s. 240. K *Pragmatické sankci z Bourges* více například VALOIS, Noël. *Histoire de la Pragmatique Sanction de Bourges sous Charles VII*. Paris: Alphonse Picard et fils, 1906.

Nešlo zde však již zdaleka o Ludvíkovu osobnost jako takovou, protože on sám nikdy zdaleka nepožadoval pro francouzskou církev takové svobody (jeho době zcela cizí), které jeho vládě tento dokument připisoval. Šlo zde pouze o využití pověsti svatého krále k odůvodnění vlastních mocenských zájmů a posílení královské autority. V tomto ohledu ale nešlo o žádnou novou praxi, protože nejen světcí byli a jsou nejednou zneužíváni pro osobní zájmy těch, kteří pracují s jejich odkazem, nehledě na historický kontext a danou osobnost samotnou.

Ludvík IX. Svatý však zůstal přes všechno uctívaným světce, patronem františkánských terciářů, z jehož odkazu můžeme čerpat i dnes.

8. Prameny a literatura

PRAMENY:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. Stuttgart: Ekumenická rada církví, 1984.

DELABORNE, Henri-François. *Le texte primitif des enseignements de Saint Louis à son fils*. Bibliothèque de l'École des chartes 73, 1912.

DELABORNE, Henri-François. *Une oeuvre nouvelle de Guillaume de Saint-Pathus*. Paris: Bibliothèque des Écoles des chartes, 1902.

DELABORNE, Henri-François. *Fragments de l'enquête faite à Saint-Danis en 1282 en vue de la canonisation de Saint Louis*. In: Mémoires de la Société de l'histoire de Paris et de l'Île-de-France, 23, 1896, s. 1–71.

GUILLAUME SAINT-PATHUS. *Vie de Saint Louis*. Éd. DELABORNE, Henri-François, Paris, 1899.

JOINVILLE, Jean de. *Histoire de Saint Louis*. Éd. MONFRIN, Jacques, Clermont-Ferrand: Éditions Classiques Garnier en ligne, 2010.

Les registres de Boniface VIII. Recueil des bulles de ce pape publiées ou analysées d'après les manuscrits originaux des archives du vatican. Éd. DIGARD, Georges, FAUCON, Maurice,

THOMAS, Antoine. Bibliothèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome, Paris, 1884.

MATOUŠ PAŘÍŽSKÝ: *Matthaei Parisinensis, monarchi Sancti Albani, Chronica majora*. Éd.

LUARD, Henry, Richards, svazek 4, London, 1872–1883.

Recueil des historiens des Gaules et de la France, Paris, 1738–1904, svazek 20.

Recueil des historiens des Gaules et de la France, Paris, 1738–1904, svazek 23.

Recueil des historiens des croisades. Historiens occidentaux III., Paris, 1866.

STEMBERGER, Günter. *2000 let křesťanství: ilustrované církevní dějiny s více než 1 300 barevnými vyobrazeními a slovníkem pojmů z církevních dějin*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

The Sanctity of Louis IX. Early Lives od Saint Louis by Geoffroy de Beaulieu and William of Chartres. Éd. GAPOSCHKIN, Cecilia, M., FIELD, Sean. London: Cornell University Press, 2014.

LITERATURA:

CAROLUS-BARRÉ, Louis. *Le procès de canonisation de saint Louis (1272–1297). Essai de reconstitution*. Roma: Collection de l'École française de Rome, 1994.

CAROLUS-BARRÉ, Louis. *Les enquêtes pour la canonisation de saint Louis – de Grégoire X à Boniface VIII – et la bulle Gloria laus, du 11 août 1297*. *Revue d'histoire d'Église de France*, 57/158, 1971, s. 19–29.

DELAHAYE, Hippolyte. *Les légendes hagiographiques*. Bruxelles, 1906.

DENTON, Jeffrey, H. *Robert Winchesley and the Crown 1294–1313: A Study in the Defence of Ecclesiastical Liberty*. London: Cambridge University Press, 1980.

FAVIER, Jean. *Philippe le Bel*. Paris: Fayard, 1978.

FOLZ, Robert. *Les saints rois du moyen âge en Occident (VIe–XIIIe siècles)*. Bruxelles: Société des Bollandistes, 1984.

GAPOSCHKIN, Cecilia, M. *The Making of Saint Louis*. Ithaca: Cornell University Press, 2008.

GAPOSCHKIN, Cecilia. *Boniface VIII, Philip the Fair, and the sanctity of Louis IX*. *Journal of Medieval History*. 29/1, 2003, s. 1–26.

GOODICH, Michael. *A Note on Sainthood in the Hagiographical Prologue*. *History and Theory* 20/2, 1981, s. 168–174.

GOUTTEBROZE, Jean-Guy. *Deux modèles de sainteté royale. Édouard le Confesseur et saint Louis*. *Cahiers de civilisation médiévale* 42/167, 1999, s. 246–258.

Histoire du christianisme des origines à nos jours. Tome 6. Un temps d'épreuves (1274–1449). Pod vedením MOLLAT DU JOURDIN, Michel, VAUCHEZ, André. Paris: Desclée, 1990.

JAN ZE JOINVILLU. *Život Ludvíka Svatého, krále francouzského: vyznání víry/List Ludvíkovi IX*. Překlad NAVRÁTILOVÁ, Danuše. Praha: Argo, 2014.

KRAFFT, Otfried. *Papsturkunde und Heiligsprechung: Die päpstlichen Kanonisationen vom Mittelalter bis zur Reformation; Ein Handbuch*. Köln: Böhlau Verlag, 2005.

KUBÍN, Petr. *Sedm přemyslovských kultů*. Praha: TOGGA, 2011.

LE GOFF, Jacques. *Ludvík Svatý*. Praha: Argo, 2012.

LINEHAN, Peter, HERNÁNDEZ, Francisco. *Animadverto: a recently discovered concilium concerning the sanctity of king Louis IX*. *Revue Mabillon* 66/5, 1994, s. 83–93.

LOWER, Michael. *Conversion and Saint Louis's Last Crusade*. *Journal of Ecclesiastical History* 58/2, 2007, s. 211–231.

LUCKEN, Christopher. *L'Évangile du roi: Joinville, témoin et auter de la Vie de Saint Louis*. Annales. Histoire, Sciences Sociales 56/2, 2001, s. 445–467.

MAYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. Praha: ARGO, 2013.

MINOIS, George. *Philippe le Bel*. Paris: Perrin, 2014.

NAHMER, Dieter von der. *Die lateinische Heiligenvita: eine Einführung in die lateinische Hagiographie*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1994.

O'CONNEL, David. *Les propos de Saint Louis*. Paris: Gallimard, 1974.

OPLL, Ferdinand. *Fridrich Barbarossa. Císař a rytíř*. Paseka: Litomyšl, 2001.

RICHARD, Jean. *La croisade de 1270, premier „passage général“?*. Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Letres, 2/133, 1989, s. 510–523.

SLAVÍČEK, Petr. *Zázraky českých středověkých světců*. Bakalářská práce KTF UK, vedoucí práce KUBÍN, Petr, 2015.

STORCHOVÁ, Lucie a kol. *Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě*. Scriptorium: Praha, 2014.

STRAYER, Joseph, S. *The Reign of Philip the Fair*. Princeton: Princeton University Press, 1980.

VAUCHEZ, André. *La sainteté en occident aux derniers siècles du Moyen Âge (1198–1431) d'après les documents de canonization et les documents hagiographiques*. Vedoucí práce MOLLAT DU JOURDIN, Michel. Doctorat d'Etat: Histoire, Paris 4, část 2, 1978.

Seznam příloh

Tabulka králové-vyznavači

Tabulka kanonizovaní světcí 1199-1297

PŘÍLOHY

Příloha číslo 1 – Tabulka králové-vyznavači.¹⁹⁵

Světec	Doba vlády	Kanonizace
Štěpán Uherský	997–1039	1038
Jindřich II. Zbožný	1002–1024	1146
Eduard III. Vyznavač	1042–1095	1161
Karel Veliký	768–814	1164
Ladislav I. Uherský	1077–1095	1192
Ludvík IX. Svatý	1226–1270	1279

---

¹⁹⁵ Srov. FOLZ, s. 114.

Příloha číslo 2 – Tabulka kanonizovaní světcí 1199-1297.¹⁹⁶

Světec	Kategorie	Počátek procesu	Vyhlášení kanonizace	Vyhlášeno papežem
Homebon (†1197)	laik	1199	1199	Innocent III.
Cunégonde (†1040)	laik	1200	1200	–
Gilbert de Sempringham (†1189)	kanovník	1201	1202	–
Wulfstan († 1095)	biskup	1202	1203	–
Prokop († 1053)	mnich	1203-1204	1204	–
Guillaume de Donjeon († 1203)	biskup	1217	1218	Honorius III.
Guillaume d'Aebelholt († 1203)	kanovník	po 1218	1224	–
Hugues de Lincoln (†1200)	biskup	1219	1220	–
Guillaume d'York (†1154)	biskup	1223 a 1224	1226	Honorius III.
Laurent O'Toole (†1181)	biskup	1225	1226	–
Osmund de Salisbury (†1099)	biskup	1228	1457	Calixt IX.
Virgile de Salzbouurg (†784)	biskup	1231 a 1232	1233	Řehoř IX.
Antonín z Padovy (†1231)	řádový bratr	1231 nebo 1232	1232	–
Elizabeth de Thuringe (†1231)	laik	1233 a 1235	1235	–
Dominik	řádový bratr	1234	1234	–
Edmond d'Abindon (†1240)	biskup	1244 a 1245	1247	Inocent IV.
Guillaume Pinchon	biskup	1240–1247	1247	–

¹⁹⁶ Data převzata z VAUCHEZ, s. 295–298. Jména jsou pro větší přesnost ponechána ve francouzském originále, pouze jména světců známých v našem prostředí jsou přeložena.

(†1234)				
Marguerite d'Ecosse (†1093)	laik	1245, 1247–1249	1250	–
Stanislav (†1079)	biskup	1250 a 1252	1253	–
Pierre de Vérone (†1252)	řádový bratr	1252	1253	–
Klára z Assisi (†1253)	zasvěcená panna	1253	1255	Alexandr IV.
Richard de Chichester († 1253)	biskup	1256	1262	Urban IV.
Hedvika Slezská (†1243)	laik	1262 a 1263	1267	Klement IV.
Ludvík Svatý	laik	1283	1297	Bonifác VIII.